

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

RITA OZOLIŅA
(Stud. apl.Nr. ro19019)

Sadarbības prasmju pilnveide latviešu valodas stundās 3. klasē

Bakalaura darbs

Studiju programma: Sākumizglītības skolotājs

Darba vadītāja
Mg. philol. **M.Poiša**

ALŪKSNE 2023

Anotācija

Darba autore ir Rita Ozoliņa. Bakalaura darba tēma: Sadarbības prasmju pilnveide latviešu valodas stundās 3.klasē. Bakalaura darba vadītāja ir Mg. philol. Mārīte Poiša.

Darba mērķis ir pētīt un analizēt 3. klases skolēnu sadarbības prasmju attīstības pilnveides iespējas latviešu valodas stundās. Bakalaura darbs sastāv no ievada, divām darba daļām un 8 apakšnodaļām, 17 attēliem, 3 tabulām, 9 secinājumiem un 7 priekšlikumiem, 40 literatūras avotiem, 3 pielikumiem. Kopējais darba apjoms ir 61 lappuses.

Darba teorētiskajā daļā ir analizēta teorētiskā literatūra par sadarbības jēdzienu, mācību organizācijas formām un metodēm un sadarbības pilnveides iespējām latviešu valodas stundās.

Darba empīriskajā daļā ir sniegts pētījuma metodoloģijas un pētījuma respondentu raksturojums. Šajā darba daļā ir organizēts empīrisks pētījums sadarbības prasmju pilnveides iespējām latviešu valodas stundās un izvērtēti iegūtie dati. Balstoties uz izanalizēto literatūru, veikto pētījumu, tika izstrādāti secinājumi un priekšlikumi skolotājiem sadarbības prasmju pilnveidei 3.klases latviešu valodas stundās.

Pētījuma mērķa sasniegšanai tika izmantotas tādas metodes, kā teorētiskās un pedagoģiskās atziņas (zinātniskās literatūras analīze) un praktiskā (novērošana, anketēšana, praktiskais darbs ar skolēniem).

Atslēgas vārdi: sadarbība, sadarbības prasmes, metodes, darba organizācijas formas.

Abstract

The author of the work is Rita Ozoliņa. The theme of the present bachelor paper is “Development of cooperation skills in language lessons in 3rd grade.” The supervisor of the bachelor paper is Mg. philol. Mārīte Poiša.

The aim of the work is to study and analyze the possibilities of improving the development of cooperation skills of 3rd grade students in Latvian language classes. The bachelor thesis consists of an introduction, two parts of the work and 8 subsections, 17 images, 3 tables, 9 conclusions and 7 proposals, 40 literature sources, 3 appendices. The total volume of the work is 61 pages.

The theoretical part of the paper analyzes the theoretical literature on the concept of cooperation, the forms and methods of educational organization and the possibilities of improving cooperation in Latvian language classes.

The empirical part of the paper presents the methodology of the study and the characteristics of the respondents. In this part of the work, an empirical study on the possibilities of improvement of cooperation skills in Latvian language classes is organized and the obtained data are evaluated. Based on the analyzed literature, the conducted research, conclusions and proposals were developed for teachers to improve cooperation skills in 3rd grade Latvian language classes.

To achieve the goal of the research, such methods as theoretical and pedagogical knowledge (analysis of scientific literature) and practical (observation, questionnaires, practical work with students) were used.

Keywords: cooperation, cooperation skills, methods, forms of work organization.

SATURS

Ievads	5
1.Sadarbības teorētiskais pamatojums	8
1.1.9-gadīgu bērnu vecumposma attīstības likumsakarības.....	12
1.2.Sadarbības pilnveides formas un metodes.....	15
1.3.Sadarbības prasmju pilnveides iespējas latviešu valodas stundās.....	20
2.Sadarbības prasmju pilnveides sekmēšanas izpēte	24
2.1.Pētījuma organizācija.....	24
2.2.Pedagogu anketēšanas rezultātu apkopojums un analīze.....	26
2.3.Sākotnējās novērošanas rezultātu analīze.....	32
2.4.Praktiskais darbs ar skolēniem sadarbības prasmju veicināšanai latviešu valodas stundās 3.klasē.....	40
2.5.Atkārtotas novērošanas rezultātu apkopojums un analīze	46
Secinājumi	50
Priekšlikumi.....	51
Literatūras un avotu saraksts.....	52
Pielikumi.....	55

Ievads

Dzīvojot šajā pasaulē, kurā nemitīgi viss mainās, cilvēki kļūst sabiedriski aktīvi, skolēni iegūst arvien jaunākas zināšanas, izmanto modernās tehnoloģijas, arvien vairāk kontaktējās ar saviem vienaudžiem, ir iedvesmoti un radoši, un ir vēlme pavadīt savu laiku kopā ar citiem. Pats galvenais šajā procesā ir neaizmirst, ka mums apkārt ir cilvēki, ar kuriem varam veidot sadarbību un mācīties viens no otra, un viens otru papildināt. Aktuāls jautājums skolotāju vidū ir, kā skolēnus iesaistīt darbā ar citiem un kā palīdzēt risināt situācijas. Ņemot vērā mūsdienu kompetences, izglītības saturu un uzsvērtās caurviju prasmes mācību jomās un mācību programmā, bakalaura darba temats tika izvēlēts "Sadarbības prasmju pilnveide latviešu valodas stundās 3.klasē". Mūsdienās bieži vien bērnu un skolēnu vidē rodas nesaskaņas un domstarpības kopīgam darbam, tāpēc ir svarīgi attīstīt un veidot skolēnos sadarbības prasmju apguves elementus un rosināt skolēnus vairāk komunicēt, atrast risinājumus jebkurā situācijā un darboties komandās, pāros, veicot kādu nozīmīgu un mērķtiecīgu darbu. Viens no iemesliem, kāpēc tika izvēlēts šis temats ir, ka bija interese un vēlme sīkāk izpētīt un teorētiski izziņāt sadarbības veicinošas formas un metodes, ieteikumus un praktiskā darbībā izpētīt sadarbības prasmes latviešu valodas stundās 3.klasē un veikt nelielu izmēģinājuma darbību ar skolēniem. Pēc novērojumiem praksē, skolas vidē, tika secināts, ka skolēniem rodas problēmas rast risinājumu situācijās, tāpēc mācību procesā arvien vairāk ir jāuzlabo un jāsniedz skolēniem iespējas veikt kopīgus darbus, uzdevumus, projektus, jāveic situāciju analīzes, ņemot vērā arī skolēnu intereses un vecumposmu.

Viens no veidiem kā labāk sasniegt kopīgu mērķi un arī veidot pieredzi, kurā dalām domas ar saviem klasesbiedriem, vienaudžiem un arī skolotājiem, ir kopīgi sadarbojoties. Komunicējot un kopīgi sadarbojoties skolēni veicina veiksmīgu cieņas izrādīšanu vienam pret otru, uzlabo savstarpējās attiecības un pilnveido sevi ar jaunām zināšanām, idejām un prasmēm. Mūsdienās, sadarbība kļūst arvien populārāks termins izglītības nozarē, gan arī sabiedrībā. Kopīgi darbojoties un piedaloties mācību procesā un veidojot sadarbību, skolēni mācās cits no cita, samazina kopīgā darba izpildes laiku, darba procesā rodas radošas idejas un arī gandarījums par paveikto. Veidojot kopīgus darbus, skolēni apzinās, ka viņu pašu emocijas un uzskati ietekmē attiecības ar citiem.

Zinātniskajā literatūrā tiek veiktas un aprakstītas teorētiskās atziņas par to, ka sadarbības prasmes ir būtiska dzīvesprasme. Ir ļoti svarīgi šīs prasmes izmantot arī mācību procesā, ko īpaši uzsver konstruktīvisma un sociālā konstrukcionisma pārstāvji. Jebkurš sadarbības veids mērķtiecīgi izkopj un pārvar sociālizācijas grūtības. Svarīgi ir veidot šīs prasmes skolēnu vidū, lai neveidotu sociālizācijas krīzi skolā, kad sadarbība un savstarpējā komunikācija tiek pārnesta uz sociālajiem tīkliem, mobilajiem telefoniem, bet tiešā komunikācija ikdienā, gan arī skolā, samazinās, tāpēc svarīgs uzdevums skolotājiem ir izmantot darba organizācijas formas, metodes un paņēmienus mācību procesā.

Caurviju prasme "sadarbība" ir iespēja mācīties un pilnveidoties citam no cita, samazināt darbam nepieciešamo laiku, rast, veidot jaunas un nebijušas idejas mācību procesā, meklēt un risināt problēmas, un veidot kopīgu veidu, lai sasniegtu gala rezultātu. Arī kopīgas diskusijas, atšķirīgi uzskati skolēnu vidū un skolēnu domas veido atšķirību sabiedrībā. Sadarbības prasmes skolēni apgūst visā mācību procesā, jebkurā mācību stundā. Katrā mācību stundā ir iespējas pielāgot metodes, kuras var veicināt sadarbības prasmes. Sadarbības procesā skolēni mācās sarunāties, veido un mācās valodas prasmes un apzinās, ka paša emocijas un uzskati ietekmē attiecības arī saviem vistuvākajiem cilvēkiem.

Temata aktualitāte: atsaucoties uz lietpratības konferenci, kas minēta skola2030 materiālos, tiek teikts, ka mūsdienās mācību stundās skolēnu prasmes sadarboties ir zemā līmenī, jo katrs skolēns ir atšķirīgs, ar saviem uzskatiem, nevar atrast kopīgu viedokli, ir arī gadījumi, kad skolēni tiek izstumti. Toties, kas ir ļoti svarīgi, ka mūsdienās sadarbības prasmes ir vienas no darba tirgū visvairāk pieprasītajām prasmēm, tāpēc mācību stundās ir svarīgi skolēniem dot iespēju veikt kopdarbus, par tiem stāstīt, veidot pārdomas un tos prezentēt. Šī caurviju prasme ir svarīga mācību procesā, lai arī mācītos viens otram palīdzēt. Mūsdienu skolas vidē sadarbības prasmes ir neatņemama mācību stundas sastāvdaļa. Skolotāju mērķis ir palīdzēt skolēniem apgūt jaunas zināšanas un prasmes arī darbojoties kopā ar citiem un mērķtiecīgi palīdzēt risināt situācijas kopā.

Pētījuma priekšmets: latviešu valodas stundas 3. klasē

Pētījuma objekts: 3. klases skolēnu sadarbības prasmju pilnveide

Pētījuma mērķis: pētīt un analizēt 3. klases skolēnu sadarbības prasmju attīstības pilnveides iespējas latviešu valodas stundās

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt teorētiskās atziņas par sadarbības būtību un nozīmi.
2. Izzināt sadarbības prasmju sekmēšanas metodes un paņēmienus latviešu valodas apguves procesā.
3. Pētīt un analizēt sadarbības prasmju sekmēšanas iespējas latviešu valodas stundās 3.klasē

Pētījuma hipotēze: 3.klases skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās tiks pilnveidotas, ja:

- skolotājs stundas procesā izvēlēsies atbilstošas darba formas un metodes
- skolotājs ievēros vecumposma attīstības likumsakarības, bērnu intereses un vajadzības

Pētījuma metodes:

Teorētiskā:

- zinātniskās literatūras analīze

Empīriskās:

- novērošana
- anketēšana
- praktiskais darbs ar bērniem

Darba struktūra: anotācijas, ievads, teorētiskā un praktiskā daļa, attēli, tabulas, secinājumi un priekšlikumi, literatūras avoti un pielikumi

Teorētiskā pētījuma bāze: lai veiktu teorētisko literatūras analīzi, tika analizētas Dz.Albrehtas, Z.Anspokas, D.Betheres, G.Svences, A.Šponas un citu autoru atziņas.

Praktiskā pētījuma bāze:

Smiltenes novada 'X' pamatskolas 3.klases 15 skolēni latviešu valodas stundas 45 pedagogi

1. Sadarbības teorētiskais pamatojums

Sadarbība ir process, kura laikā skolēni veido grupas vai apakšgrupas, pielietojot savas zināšanas, strādā ar pedagoga izvēlētajām metodēm vai mācību formām, kurās veic kādu uzdotu uzdevumu ar noteiktu mērķi. Pasaule, kura kļūst arvien sarežģītāka, ir vajadzība pēc komunikācijas, sadarbības, sarunām ar citiem. Mūsdienu izglītības saturs, mācību programma un temati mācību procesā nav iedomājami bez sadarbības veicināšanas iespējām stundās. Tā ir arī iespēja skolēnus interesantāk, daudzveidīgāk un radošāk iepazīstināt ar mācību saturu. Skolēniem ir jābūt gataviem strādāt kopā ar citiem, ne tikai ar saviem labākajiem draugiem klasē, bet ar visiem klases skolēniem un citiem skolas biedriem. Sadarbības procesā notiek viens otra atbalstīšana, paslavēšana un arī padomu došana, tādējādi arī skolēni viens no otra mācās un iegūst vērtīgu un noderīgu informāciju. Procesā gaitā skolēni apgūst sev kādas noderīgas prasmes un iemaņas, piemēram, mācās komunicēt un attīstīt savas valodas prasmes, dalīties domās un bagātināt pieredzi ar sev noderīgo. Var teikt, ka strādājot grupās, skolēni sagatavojas patstāvīgai dzīvei, tādējādi saprotot, ka viss, kas notiek mums apkārt, ir atkarīgs no visiem cilvēkiem. Lai veidotos veiksmīgs pāru, grupu vai apakšgrupu darbs, jāprot arī sevi novērtēt, papildināt un paslavēt. Ar katru reizi, veicot kādu darbu komandā, jāļauj skolēniem analizēt savus darba rezultātus, analizēt kļūdas, jo tas palīdzēs arvien labāk un precīzāk veikt nākamās uzdevumus turpmākās mācību stundās. Sadarbība tiek mācīta un stiprināta, izvērtējot savu un citu cilvēku emocijas un rīcību, izrādot empātiju un, pielāgojot savu uzvedību un komunikācijas veidu atbilstoši situācijai, izmantojot stresa pārvaldīšanas stratēģijas, paužot savu un uz klausot otra viedokli, ievērojot cieņu pret partneri, nonākot pie vienojoša viedokļa situācijā, kad pusēm ir atšķirīgi uzskati, sasniedzot abpusēji pieņemamus kompromisus, tiecoties pēc taisnīga risinājuma, kā arī veidojot un vadot komandu, ievērojot citu cilvēku vajadzības. Sadarbības procesā notiek vienošanās par konkrētu jēdzienu definīciju un palīdz grupām apzināti plānot problēmu risināšanas procesus (Plaude, 2004).

Sadarbībā visas iesaistītās personas darbojas mērķtiecīgi un apzināti uzņemas atbildību, respektējot katra grupas biedra pieredzi, kopīgās intereses. Sadarbība ir regulāra un ilgstoša (Bethere, 2013).

Sadarbība saista skolēnus kopīgām mācībām un palīdz viens otram izbaudīt mācīšanās procesu, tas ir veids kā skolēni kļūst aktīvāki, saņem drosmi, lielāku palīdzību viens no otra, mācās domāt dziļāk un mācās argumentēti paust savu viedokli, skolēni kļūst motivētāki un

patstāvīgāki. Domu apmaiņa rada skolēnos iespējas ārpusstundu darbībās. Sadarbība skolēnos arī uzlabo individuālās prasmes, katrs pats var pārbaudīt savas zināšanas un drosmi darbā ar citiem, mācās vērtēt sevi grupu darbos. Darbs ar citiem rada bērnos lielāku motivāciju, tas ir pierādījies arī realitātē (George M.Jacobs., Willy A.Renandya, 2019).

D.Nīmante raksta, ka nereti sadarbība tiek pretnostatīta sacensībai un usver, ka sadarbības rezultātā tiek mazinātas bailes izteikties un notiek pakāpeniska skolēnu attiecību uzlabošanās (Nīmante, 2018).

Mūsdienu izglītības sistēmā sadarbība ir caurviju prasme, kuras mērķis ir iemācīt skolēnus sadarboties ar kopēju mērķi, dalot atbildību. Tā ir iespēja apzināti mācīties citam no cita, samazināt darbam nepieciešamo laiku, rast un veidot radošas un jaunas idejas mācību procesā un risināt problēmas, un radīt kopīgu veidu, lai sasniegtu gala rezultātu. Arī kopīgas diskusijas, atšķirīgi uzskati un domas veido atšķirību sabiedrībā. Sadarbības prasmes skolēni apgūst visā mācību procesā. Šajā procesā skolēni mācās sarunāties, apzinās, ka paša emocijas un uzskati ietekmē attiecības ar saviem vienaudžiem (Projekts kompetenču pieeja mācību saturā, (skola2030), 2019).

Tiek teikts, ka sadarbība jeb sadarbības ir kopīga darbība, kas savstarpēji ir līdzīga, vajadzības gadījumā cits citam palīdzot, cits citu atbalstot. Sadarbības partneriem, klasesbiedriem var būt kopīgs mērķis, kopīgi uzdevumi, vai katram savs mērķis un uzdevumi (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 200, 151).

Darbs grupās vai apakšgrupās veido skolēnu mijiedarbību ciešu un tiešu- skolēns tiek uzklauts un tiek reaģēts uz viņa viedokli, pārējiem tanī brīdī ir iespēja pārjautāt nesaprasto. Skolēniem ir iespēja izteikties, veidot spriedumus un palīdzēt saviem vienaudžiem. Kopīgs darbs mācību procesā attīsta elastīgumu, jaunradi un sekmē aktīvu klausīšanos (A,Grīnfelds, 1998).

Apgūstot sadarbības prasmes skolā, skolēni veido pilnvērtīgu attieksmi pret sabiedrību un tās normām, sekmīgi sagatavojas savai pieaugušo dzīvei un veido savus uzskatus. Kā uzsver A.Špona, tad sadarbība ir iespējama tikai tad, kad cilvēks vai skolēns sāk apzināties savu attieksmi, stāvokli un nostāju. Sadarbība ir divu vai vairāku cilvēku darbs uz kopīgu mērķi, pašnovērtējumu un labāko paraugu atdarināšana, respektīvi, strādājot grupā, skolēni rada sev iespējas un variantus, papildina savas zināšanas. Strādājot ar citiem, skolēni mācās valodas prasmes, komunicēt un laipni izturēties vienam pret otru (A. Špona, 107.,108).

Skolēni, kas strādā kooperatīvās, sabiedriskās grupās, apgūst svarīgas sociālās prasmes, kas veicina sadarbību. Sadarbības prasmes skolēnos veicina pienācīgi veidot attiecības ar

cietiņiem, kuriem ir cita rase vai tautība, fiziskais stāvoklis, intelektuālās prasmes vai sociālās prasmes. Kooperatīvās mācību situācijās skolēni strādā un mācās grupās. Protams, skolēni, kas strādā grupu darbus ārpus skolas, nav jaunums. Skolotāji grupu metodes izmanto tik ilgi, kamēr pastāv klases. Tomēr daudzi skolotāji mēdz noniecināt grupu izmantošanu, jo viņiem ir pieredze grupā strādāt skolas vidē, lai tas būtu traucējošs un neproduktīvs. Tas ir izraisījis viņu vilšanos īpašas grupu pieejas apmācībai. Turklāt, lai gan lielākā daļa skolotāju atzīst sadarbības vērtību un priekšrocības, ko sniedz skolēni, kuri mācās viens no otra, daudzi ļauj viņu pagātnes neapmierinātībai mazināties (Dishon, Dee., Pat Wilson, 2000).

Sadarbība, kas norit klasē, ir vienaudžu mācīšanās, tā veicina skolēnu individuālu mācīšanos. To sekmē kopīga problēmu risināšana, savstarpējā skaidrošana un atbalsts. Skolēni, kuri uzskata sevi par galvenajiem savas mācīšanās noteicējiem, ir ne tikai vērsti uz sevi, bet arī vairāk sadarbojas (Margeviča-Grinberga, Šūmane, 2020, 57).

Sadarbības process ir vienošanās konkrēto jēdzienu jautājumos, procesā norit izvērsta sarunas, kas strādājot grupās apzināti plāno problēmu risināšanas procesus un uzdevumus. Pieredze rāda, ka sadarbība ietekmē arī domāšanas procesus, jo skolēni savā starpā veido sarunas, rodas jautājumi, uz kuriem pašiem jāmeklē atbildes, viņiem ir iespēja strādāt bez pedagoga. Tā skolēni mācās atrast informāciju un rada patstāvību sev apkārt. Strādājot grupās skolēni iemācās būt atkarīgi viens no otra, jo tas ir vērsti uz kopīgu mērķu sasniegšanu.

Sadarbība ir vēsta uz komandas darbu, sadarbības prasmes pilnveido skolēnus iejusties sabiedrībā, klasē vai darbā, un veicina strauju mācīšanās attīstību. Sākumskolas vecumposmā, 1-4.klase, pieaugušā autoritāte bērna apziņā tiek saglabāta, un skolēns sāk veidot distanci ar skolotāju, kā arī iemācās lietīšku sadarbību ar klasesbiedriem un saviem vienaudžiem. Sadarbībai un pozitīvam emocionālajam kontaktam ir būtiska loma arī vēlākajos attīstības periodos, lai bērns saprastu, ka apkārtējie cilvēki apkārt ir tie, ar kuriem veidojam pasauli un tajā notiekošos procesus (Kalvāns, 2018).

Angļu pedagogijas autori Robyn Gillie un Adrian Ashman sadarbību raksturo kā labi organizētu, pedagogisku, praktisku mācīšanās veidu, kad skolēni mācās diferencēti mācīties, kļūst sociāli aktīvi un veic savas pārdomas par darbu kvalitāti, darba uzdevumiem, respektē citus un iesaistās sarunās par sev zināmo un kļūst par savu grupas biedru atbalstu. Autori uzskata, ka jebkuras sadarbības pamatā ir cieņa un liela atbildība pret darbu un uzsver, ka jebkuras darbības sadarbības procesa gaitā liek skolēniem veicināt savu domāšanu (Gillies, Ashman, 2003).

Ļoti svarīgs ir skolotāju darbs, lai skolēnos veicinātu sadarbības prasmes, tāpēc kā veiksmīgas sadarbības veicināšanai skolotājiem noder 4 soļu darbības, ko piedāvā caurviju prasmes mācību programmā:

- Izpētīt, ko skolēni jau spēj paveikt vairāku skolēnu grupās
- Izvērtēt, ko jau skolotājs dara, lai attīstītu skolēnu prasmes
- Pārdomāt un secināt, ko darīt turpmāk, lai attīstītu skolēnu prasmes
- Izplānot konkrētas darbības skolēnu darbam grupās, pāros, vai apakšgrupās

Attiecības starp vienaudžiem klasē ir ļoti svarīgas. Būt labam komunikācijas biedram jau jaunākajā skolas vecumā nozīmē atbildēt par savu viedokli un prast to argumentēt. Būt ciešā sadarbībā ar citiem skolēniem nozīmē būt kopā ar saviem vienaudžiem. Sadarbības prasmes palīdz saprast citu cilvēku jūtas, emocijas un pārdzīvojumus. Autore Marianna Csoti uzskata, ka sadarbība attīsta tieši jaunās paaudzes kopējo pozitīvo tēlu un uzsver, ka skolēniem nevajadzētu būt pārākiem pār citiem. Protams ir viedokļu nesaskaņas, tāpēc tas ir aizstājams ar pozitīvo- viens otru var paslavēt un papildināt (Csoti, 2001).

No tā var secināt:

- Sadarbības process ir skolēnu savstarpējās mijiesakarības, kurās skolēni apzinās savu veikumu grupas labā, un prot par to argumentēt.
- Mācoties un darbojoties grupās skolēni veicina savu prasmi spriest, radoši domāt un mācās patstāvību.

1.1. 9-gadīgu bērnu vecumposma attīstības likumsakarības

Katrā skolēnu vecumā ir atšķirīgas bērnu intereses, raksturi un spējas, kas raksturo skolēnus. Katrs skolēns, kurš ir šajā vecumā, ir īpašs. Pēc teorijas, šo vecumu uzskata par operacionālu kognitīvo attīstības stadiju. Tas nozīmē, ka šiem skolēniem ir aktuāla loģiskā domāšana un skolēni ar ikdienas objektiem, lietām vai priekšmetiem manipulē, respektīvi, viņi jau šīs lietas ir redzējuši un izmantojuši. Starp sev zināmiem objektiem ikdienas rutīnā skolēns meklē dažādas likumsakarības. Šī vecuma skolēni ir raksturīgi ar to, ka tiem ir spēja veikt sarežģītus spriedumus, ilgāk un mērķtiecīgāk koncentrēties, nepieļaut nevajadzīgu uzmanības noturību. Šajā vecumā skolēniem ir svarīgi redzēt un aptaustīt lietas un priekšmetus un pārbaudīt to reālo un izskatu un pielietojumu. Skolēnu domāšanas prasmi domāt ietekmē faktori tādi kā: plānošana, uzmanības noturība, atmiņa un metakognitīvie procesi. Teorijās teikts, ka atmiņas procesi skolēniem ir nepieciešami dažādu kognitīvu uzdevumu veikšanai, piemēram: lai lasītu, rakstītu, iesaistītos dialogā. Ar katru gadu skolēnu atmiņas tilpums un efektivitāte pakāpeniski pieaug. Apkārtējās vides faktori, mācīšanās un smadzeņu trenēšanas iespējas, ko piedāvā vecāki un skolotāji. Bioloģiskais faktors kā smadzeņu nobriešana nodrošina ātrāku informācijas plūsmas nonākšanu smadzenēs. Kognitīvā attīstība notiek sistemātiski, respektīvi, no gada uz gadu, nevis ar lieliem lēcieniem. Pie šīs attīstības stadijas var minēt piemēru, kas tiek skolēniem uzdots kā uzdevums: iztēloties, ka ūdeni var pārliet no vienas glāzes otrā tādā pašā krūzē un ūdens tilpums nemainīsies. Šajā vecumā skolēns ir atkarīgs no apkārtējās vides faktoriem, ko ietver informācija no apkārtējās vides un cilvēkiem, svarīgi ir trenēt bērnu atmiņu, lai bērns vieglāk varētu veikt uzdevumus un vingrinājumus mācību darbā (Miltuze, Sebre, 2022).

S. Omārova raksta, ka šis ir aktīvs mācīšanās laiks un skolēns sāk apgūt tās iemaņas, lai sagatavotos pieaugušo dzīvei. Parādās vēlme darboties un sasensties ar citiem (Omārova, 1996).

Lai skolēni veiksmīgi iejustos komandas darba procesā, ir būtiska viņu **domāšana**. Domāšana ļauj skolēniem mācīties saprast sevi, savas domas un dalīties tajās ar citiem. Domāšanas gaita skolēniem ir loģiski strukturēta. Mentālā uztveres un domāšanas shēma ļauj veidot simbolus un tēlus, pārveidot tos savās smadzenēs. Ļaut skolēnam šajā vecumā darboties ar priekšmetiem, zīmēt, līmēt, izgriezt detaļas, zīmējumus, lai skolēni varētu darboties paši, izzinot, iztaustot un eksperimentējot (Puškarevs, 2001).

Nostiprinās un kļūst automātiskas lasīšanas un rakstīšanas iemaņas, apgūst padziļinātas matemātikas pamatiemaņas, spēj uztvert un saprast loģiskas sakarības, saistībā ar konkrētām situācijām. Arvien vairāk attīstās sociālā un emocionālā attīstība, piemēram, sāk arvien vairāk apzināties savas prasmes, sāk tās pielietot reālās situācijās, labprāt piedalās komandu, grupu spēlēs, aktīvi veic spriedumus. Stundas procesos arvien vairāk apzinās sevi kā aktīvu darītāju (Zommere, Ābelniece, 2018).

Šī vecumposma beigās bērniem sāk izpausties domāšanas individuālās atšķirības un skolēnus var iedalīt un pētīt kā, piemēram:

- „teorētiķi” – tie ir tie skolēni, kuriem ātri un sekmīgi attīstās vārdiski loģiskā domāšana, bērniem gandrīz nav nepieciešami uzskates līdzekļi loģisko operāciju veikšanai;
- „mākslinieki” – viņu domāšana balstās uz spilgtiem tēliem un intelektuālām operācijām ar tiem, tiem patīk variēt, darboties un rotaļāties ar krāsām. Tiem pasaule šķiet brīnumu pilna un iespēju pilna.
- „praktiķi” – intelektuālo operāciju veikšanai bērniem nepieciešams praktiski apstaustot un darboties ar uzskatāmu materiālu, darboties ar reālām lietām.

Visi izziņas procesi šajā vecumā veidojas mācību darbībā, kā piemēram, domāšana. Šajā vecumā ir visaugstākais mācīšanās motivācijas līmenis, tāpēc tiek uzsvērti šādi sekmīgas apguves principi: neatlaidība, spēja koncentrēties, noturēt uzmanību, emocionālais stāvoklis un uzvedības pašregulācija, ko parasti skolotāji izmanto grupu darbos (Baltušīte, 2006).

Pētījumi liecina, ka deviņus gadus vecs bērns nav mazsvarīgs, lai izprastu savus domāšanas procesus un tam pārsvarā dominē labās smadzeņu puslodes darbība. Skolēnam ir vajadzība pēc jaunā, interesantā, vēl neatklātā apkārtējā pasaulē, vajadzība pēc saskarsmes ar saviem vienaudžiem, grupas biedriem, lai parādītu sevi, savu fantāziju, savas jūtas, emocijas un savas prasmes. Tanī pašā laikā būtiski ir atcerēties, ka ikvienam klases skolēnam ir jāpievērš uzmanība, katram spējas un rakstura iezīmes ir atšķirīgas. Atšķirība skolēnu spējās un raksturos, tiek dota iespēja pedagogam mācību stundu diferencēt. Skolēna attīstība norit citā tempā nekā mācīšanās process. Deviņus gadus veciem bērniem ir aktuāli būt atvērtiem un empātiskiem, tāpēc skolēni ir aktīvāki runātāji, nevis darītāji. Ļoti svarīgi ir redzēt un palīdzēt pilnveidot katra skolēna prasmes mācību stundās, rosināt skolēnus darbiem grupās. Raksturīga iezīme ir precīza atdarināšana, tāpēc skolotājam ir precīzi un pareizi jārunā, respektīvi, jālieto pareizas valodas formas (Anspoka, 2008).

Šis ir izziņas vecums, kad skolēniem ir spēja radīt kaut ko noderīgu un ir svarīgi, lai veidojas spēju un interešu attīstība. Izziņas vecumā skolēni ir aktīvi uz procesu izziņāšanu, liela

interese ir uz notiekošajiem procesiem reālajā dzīvē. Skolēniem šajā vecumā ir skolas un vecāku stingrs atbalsts, jo tiek nodrošināta drošība, patstāvība un iniciatīvs atbalsts. Šinī vecumā skolēniem ir daudzveidīgas intereses, un ir normāli, ja skolēns intereses maina. Deviņus gadus vecs skolēns jau cenšas pierādīt sevi un noturēt savu vietu grupas darbos, viņam jau veidojas savs viedoklis par dažādiem jautājumiem (Reņģe, 1999).

Secinājumi:

- Skolēni šajā vecumā ir atšķirīgi domāšanas procesos, svarīgi tiem ļaut lietas un procesus redzēt reālajā dzīvē un saistīt to ar sadzīves procesiem.
- Deviņus gadus vecam bērnam ir raksturīgi un būtiski būt ciešā kontaktā ar klasesbiedriem un skolotāju, lai pilnveidotu sociālās prasmes un valodas prasmes.
- Sadarbības prasmes šajā vecumposmā veidojas grupu, pāru darbos, skolēni veic spriedumus, tos pamato, veido kopdarbus ar mērķi.

1.2.Sadarbības pilnveides formas un metodes

Mūsdienu mācību process strauji attīstās, un nav iedomājams, ka skolotāji stāv tikai klases priekšā un veido dialogu ar skolēniem un raksta uz tāfeles, respektīvi, ir nepieciešams izziņāt un apgūt formas, metodes un paņēmienus kā veicināt skolēnos drosmi, aktivitāti un veikt spriedumus, esot kopā ar citiem un veidot kopīgus darbus grupās, pāros un iepazīt citu skolēnu redzējumu par lietām un dažādiem jautājumiem sadzīvē. Teorētisko pamatojumu grupu mācībām izstrādāja 17.gadsimtā čehu pedagogs Jans Amoss Komenskis (Zelmenis, 2000). Līdz ar civilizācijas attīstību aizvien straujāk augusi vajadzība pēc izglītotas sabiedrības, tāpēc aktuāli kļūst jautājums par to kā vairāk, labāk, ātrāk un mērķtiecīgāk izglītot un veidot interesi pret mācību procesu skolēnu vidū. Tieši tāpēc zinātniskajā literatūrā ir apkopotas dažādas metodes un formas, ko izmantot skolotājiem, lai rastu skolēnos priekšstatu par vārdu sadarbība un, kā visi kopā to var veicināt un apgūt. Mācību organizācijas formas un metodes tiek izmantotas, lai veiksmīgāk un daudzveidīgāk noritētu mācību process un tiktu sekmēta skolēnu individuāla darbība, gan arī sadarbība mācību procesā. Jaunākajās skolu klasēs nepieciešama liela mācību formu, metožu un paņēmienu daudzveidība.

“Mācību organizācijas forma ir noteiktā kārtībā un režīmā norisošās skolotāja un skolēna sadarbības ārējā izpausme, kas reglamentē skolotāja un skolēna kopīgo darbību.”

“Mācību metode ir skolotāja un skolēna savstarpējās sadarbības paņēmienu kopums, kāds nepieciešams noteikta didaktiskā principa vai pedagoģiskās pieejas ietvaros un paredzēts, lai nodrošinātu mācību, audzināšanas un attīstības uzdevumu izpildi mācību procesā un izglītības mērķu sasniegšanu.”

“Mācību paņēmiens ir mācību metodes sastāvdaļa, ar kuru mācību mērķa sasniegšanas procesā veic konkrētu uzdevumu un paņēmienu secība savstarpējā atkarībā veido mācību metodes struktūru” (Beļickis, Blūma, Koķe, Markus, Skujiņa, Šalme, 2000, 96).

Visbiežāk skolotāji darba procesā izmanto tādas darba organizācijas formas kā:

- Frontālais darbs
- Grupu darbs
- Individuālais darbs
- Mācību stunda
- Mācību ekskursija
- Lekcija

- Mācību diskusija
- Projekta darbs

Par frontālo darbu nosauc tādu, kas tiek veikts visai klasei kopā pēc skolotājas norādījumiem. Frontālā darba priekšrocība ir iespēja pedagogam vienlaikus strādāt ar visu klasi, radot tiešu saskarsmi ar visiem klases skolēniem, bet šādā mācību procesā nepietiekami tiek ņemtas vērā izglītojamo individuālās īpatnības un vajadzības, it īpaši viņu mācīšanās un izziņas procesa temps, kā arī viņu sagatavotības līmeņi. Šo organizācijas formu izmanto jaunās tēmas zināšanu apgūvē, kas kļūst par visas klases kolektīvo domāšanas procesu.

Grupu darbs ir raksturīgs ar to, lai tajā būtu apvienojušies skolēni ar dažādiem mācīšanās līmeņiem. Šī organizācijas forma ir veiksmīga zināšanu apguves nostiprināšanā. Grupālā darba procesā veidojas savstarpējais atbalsts, palīdzība un kolektīvā atbildība. Svarīgi ir, lai katru reizi grupas nebūtu vienas un tās pašas, bet gan citas.

Individuālais darbs ir skolēnu zināšanu un prasmju personīgais izvērtējums, individuāli veic skolotājas dotos uzdevumus. Individuālajā darbā skolēns apzināti mācās novērtēt sevi un pielietot zināšanas, veidojot prasmes un iemaņas, kuras noderēs turpmākajā dzīvē (Albrehta, 2001).

Mācību stunda- tā ir mērķtiecīga mācību organizācijas pamatforma, kurā skolotājs konkrētu laika periodu ar konkrētu klasi organizē un realizē uzdevumu izpēti un risināšanu izvirzīto mācību stundas sasniedzamajiem rezultātiem. Mācību stundas sekmē apzinātu, dziļu, noturīgu zināšanu apguvi, veido skolēnu noturīgas iemaņas un zināšanas, sekmē radošu attieksmi pret mācību darbu, veicina pozitīvu mācīšanos un prasmī strādāt individuāli, novērtējot savu darbu. Mācību stundas nepārtraukti attīstās un skolotāji izmanto arvien vairāk mācību līdzekļus, kas skolēnus motivē mācībām. Attīstoties pedagoģijas zinātnei un pilnveidojoties praksei izglītības iestādēs, katrai mācību stundai ir savi uzdevumi un mērķi. L.Žukovs uzskata, ka mācību stundai ir jābūt precīzam mērķim un didaktiskajiem stundas uzdevumiem, kas pārliecinoši liek saprast mācību stundas darbības. L. Žukovs uzskata, ka uzdevumi nedrīkst būt 'izplūduši', tiem jābūt ļoti skaidriem un saprotamiem pašiem skolotājiem (Žukovs, 1997).

Piemēram, izglītības valsts kvalitātes vērtēšanas izmantojamais jēdziens iekļautais jēdziens mācību stunda tiek definēta kā viena no mācību organizācijas formām, kurā pedagogs noteikta laika ietvaros organizē un vada konkrētas izglītojamo grupas mācīšanās procesu, ņemot vērā viņu intereses, vēlmes un vajadzības, saskaņā ar izglītības standartiem un

programmām. Mūsdienīgā mācību stundā pedagogs mērķu izvirzīšanā, uzdevumu noteikšanā, mācību vielas un metožu izvēlē iesaista arī izglītojamos, bet pats darbojas kā mācīšanās veicinātājs un konsultants. Ļoti svarīgi ir pašu skolēnu izvēle kā mācīties stundā apgūto tematu, vai grupās, vai pa pāriem, vai izspēlējot spēles, bet ņemot vērā stundas tematu un mācību stundas laiku.

Mācību ekskursija ir mācību organizācijas forma, kas sniedz iespēju dabiskos apstākļos novērot un izpētīt parādības un procesus ar konkrētu tematiku. Ekskursijas ir skolēnu iespēja attīstīt izziņas spējas, mācās iepazīt un saprast savstarpējās sakarības un nostiprina tās praktiski. Skolēniem tiek dota iespēja pašiem redzēt situāciju. Svarīgi ir, lai ekskursija būtu rūpīga un detalizēti izplānota, tai ir jābūt ar mērķi, tai ir jābūt aktīvai ar dažāda veida uzdevumiem un nosacījumiem. Organizējot ekskursiju mācību procesā jāņem vērā skolēnu sociālā uztvere, respektīvi, jāņem vērā katra skolēna sociālā loma klasē. Mācību ekskursijas laiks mācību procesā ir atkarīgs no ekskursijas mērķa, objekta un skolēnu vecuma (Asafareja, 2001).

Lekcija ir mutiska mācību organizācijas forma, kurā pedagogs stāsta un veido stāstījumu par konkrētas tēmas saturu. Šai mācību organizācijas formai ir priekšrocības, kā piemēram, informāciju var ietvert īsā laika sprīdī un tas ir informācijas sniegšanas veids, kad tiek organizētas skolēnu grupas.

Mācību diskusija ir skolēnu un skolotāja mērķtiecīga, ideju sakārtota, spriedumu un viedokļu apmaiņa mācību procesā. Svarīgi ir uzturēt saikni ar visiem klasē esošajiem skolēniem un diskutēt par aktuālajiem jautājumiem tematā. Diskusijas gaitā īpaša loma ir diskusijas vadītājam, skolotājam. Skolotājam ir jāvirza skolēnu domu apmaiņu, ideju iegūšana, jādod iespēja skolēniem savā starpā sarunāties, jāpalīdz skolēniem jautājumu vai atbilžu skaidrošanā. Mācību diskusija ļauj skolēniem augt un kļūt par spriestspējīgiem cilvēkiem. Tā skolēni apgūst valodu un analizē aktuālos jautājumus (Lazdiņa, 2020). Tomēr diskusijas izmantošana mācību procesā izkopj svarīgas spējas: spēju kritiski domāt, rosināt domāšanu, iegūt attieksmes un motivāciju, pamatojot viedokli ar spriedumu, kas balstās uz faktiem, loģiku, definīcijām, jēdzieniem un principiem. Diskusijas laikā skolēniem ir iespēja pakļauties vai pielāgot savas domas un idejas citiem. Diskusiju izmantošana stundās ļauj skolas darbam līdzināties reālās dzīves uzdevumiem un nostiprināt pozitīvu attieksmi pret kopdarbību. Teorijās teikts, ka tieši diskusija dod iespēju skolēniem labāk saprast sevi un citus (Geidžs, Berliners, 1998).

Projekta darbs ir gan individuāli, gan grupā organizēts darbs projekta izstrādē un organizēšanā. Ar projekta palīdzību skolēni mācās formulēt problēmas, pēta, meklē un iegūst jaunu informāciju, meklē atbildes uz nezināmiem jautājumiem, veido sociālo prasmju apguvi.

Projektus parasti skolēni veido arī mācību stundu ietvaros, kā piemēram, mana ģimene vai mani vaļasprieki.

Skolotājs mācību procesa laikā jaunu zināšanu ieguvei skolēniem un arī sadarbības veicināšanai izmanto un strādā ar darba metožu izmantošanu. Darba organizācijas metodes var būt:

- Didaktiskā spēle
- Darbs ar grāmatu
- Jautājumi/atbildes
- Dialogs
- Situāciju analīze
- Izskaidrojoši ilustratīvā metode

Didaktiskā spēle ir ar konkrētiem noteikumiem. To var izmantot jebkurā mācību stundā. Ja izmanto didaktisko spēli kā metodi, tad spēlei ir jābūt ar konkrētiem noteikumiem un atbilstoši stundas tēmai. Spēle parasti tiek spēlēta apvienojoties visiem skolēniem, tādējādi tiek veicinātas sadarbības prasmes, skolēni palīdz viens otram nostiprināt savas zināšanas un spējas. Ar spēļu metodi skolēni ir vairāk apmierinātāki, jo tā ir visslielākā vēlme sadarboties. Praktiskā darbībā ar spēli, skolēni izprot, ka ir noteikumi un tie visiem ir vienādi. Didaktiskā spēle labāk ļauj skolēniem atcerēties un domāt.

Darbs ar grāmatu parasti notiek pie jaunas tēmas apguves mācību stundā. Izmantojot grāmatu skolotāja un skolēni apgūst kāda temata jēdzienus, tekstus vai tabulas. Mācību grāmatā skolēni var atrast noderīgo par mācību tēmu, analizēt informāciju un mācīties. Šī ir vārdiska metode, kas ir svarīgs valodas mācības aspekts (Žukovs, 1997).

Jautājumi un atbildes var izspēlēt un izmantot kā darba metodi, piemēram, viena skolēnu grupa sagatavo jautājumus, bet otra uz tiem sniedz savas atbildes, tādējādi skolēni prasmīgi attīsta savas valodas prasmes, mācās veidot un formulēt jautājumus, atbildes, savā starpā veido sadarbību. Tādā veidā arī skolēni savā starpā pārbauda viens otra zināšanas, dalās pārdomās un viedokļos.

Darba metode dialogs ir divu skolēnu saruna, tajā parasti skolēni diskutē un viens otram uzdod jautājumus un viens otru papildina. Dialogu veidot nav viegli, jo tam ir jābūt sagatavojas. Svarīgi ir iepriekš zināt, kas būs mans sarunas partneris, kāpēc mēs runāsim, kāda būs dialoga tēma un, kur tas notiks. Dialogs ir divvirziena komunikācijas modelis, par to var runāt tad, kad sarunas partneri viens pēc otra ieņem runātāja un klausītāja lomas un

klausītājs var uzdot jautājumus, komentēt teikto, izteikt viedokli par dzirdēto (Pļaveniece, Škuškovnika, 2002).

Pie darba organizācijas metodēm pieder arī situāciju analīze. Skolotājs vai skolēns viens otram piedāvā situācijas aprakstus un aicina analizēt, pierakstīt, secināt un veidot ieteikumus. Skolēni, izspēlējot situācijas analīzi, secina, cik daudz viņi prot izteikties un argumentēti paust savu viedokli.

Kā mūsdienīgu mācību metodi var nosaukt izskaidrojoši ilustratīvā metode. To parasti skolotājs izmanto temata sākumā kā ilustratīvu metodi, lai skolēnus rosinātu domāt par stundas tematu vai veicamajiem uzdevumiem. Skolotājs sniedz nepieciešamo informāciju skolēniem ar attēliem, shēmām, videofragmentiem un pat magnetafona ierakstiem. Bieži vien šī metode ir atspoguļota kā prezentācija. Ar šo metodi tiek sekmēta skolēna darbība: skolēns uztver, apjēdz un iegaumē. Šī metode palīdz veidot izpratni par mācību vielu un nodrošina lielākas intelektuālas aktivitātes pakāpi. Metode tiek uzskatīta par mūsdienu visnepieciešamāko metodi mācību procesā. Kā pieredze rāda, skolēniem labāk patīk skatīties uz spilgtiem attēliem vai video ekrānā, nevis uz sarakstīto grāmatu, kura paredzēta mācību vielas apguvei. Šo metodi var pielietot arī kā skolēnu sagatavošanos mācību stundās, respektīvi, piedāvājot izveidot prezentāciju par konkrētu tematu, piemēram, mana ģimene, mans mīļākais zieds, utt., (Vedins, 2011).

Secinājumi:

- mācību formu un metožu izmantošana atvieglo skolotāju darbu, dažādo metožu izmantošana veicina skolēnu sadarbību un lēmumu pieņemšanu grupā.
- izmantojot metodes un formas, skolotājs mērķtiecīgi veicina visu skolēnu iesaisti mācību procesā.
- Grupu darbs, mācību ekskursija, mācību diskusija, projekta darbs, didaktiskā spēle, jautājumi/atbildes, dialogs, situāciju analīze sekmē sadarbības pilnveidi.

1.3.Sadarbības pilnveides iespējas latviešu valodas stundās

Latviešu valoda skolas apgūvē ir viens no mācību priekšmetiem, kurā skolēni mācās apgūt valodas prasmes un iemācās veiksmīgu komunikāciju. Latviešu valodas mācību stundās uzmanība tiek vērsta ne tikai uz valodas apguves rezultātu, bet gan arī procesu- kā notiek mācīšanās. I. Druviete raksta, ka valoda mums palīdz veidot savstarpējās attiecības (Druviete, 2020). Valodas stundās ir iespēja veidot sadarbības prasmes starp skolēniem un mācīt prasmīgi tās pielietot, ļaujot skolēniem uzdevumus veikt kopā un mācīties pareizas valodas formas, prasmīgi tās pielietot. Latviešu valodas mācības stundas ir efektīgas, tad ja pedagogs būs pārliecinājies par metožu priekšrocībām mācību procesā un tās teorētiski izzinājis. Viens no labākajiem veidiem, kā apgūt latviešu valodu ir skolēniem sadarbojoties, tāpēc valodas mācību procesā var izmantot tādas metodes un paņēmienus kā:

- Diskusiju metode
- ‘‘Prāta vētra’’
- Stāstu sacerēšana
- Didaktiskā spēle
- Literāro tekstu analīze

Diskusiju metode ir tā, kas aktivizē skolēnu līdzdalību un ļauj viņiem mācīties citam no cita un būtu izmantojama biežāk. Diskusijas parasti notiek par skolotāja ierosinātiem jautājumiem, mazāk piedāvājot tematus, kas interesē skolēnus. Taču skolēni vēlas nopietnas un dziļas diskusijas par viņiem nozīmīgiem tematiem, un tas ir jāizmanto. Sagatavošanās diskusijai no skolotāja prasa laiku un zināšanas par tās dažādiem veidiem (atvērtā diskusija, grupu diskusija, paneldiskusija). Diskusija valodas apgūvē ir būtiska tāpēc, ka tajā ir jāformulē doma un jārunā. Paredziet pēc mutvārdu diskusijas kādu rakstu darbu, lai nostiprinātu izrunāto un veicinātu domu formulēšanas prasmes attīstīšanu. Skolēni, izmantojot šo metodi, mācās argumentēti aizstāvēt savu un uz klausīt citu viedokli un sekmē veiksmīgu sadarbību, piemēram, ļaut skolēniem diskutēt par jautājumu ‘Kāpēc svarīgi ir darboties kopā ar citiem?’. Šeit skolēnu domas būs atšķirīgas, jautājums izvērtīsies sadarbībā: viens otru uz klausīs, pamatos, izteiks savu viedokli (Lazdiņa., Kļava, Vaivade, Poseiko, Grivins, 2020).

L. Jonāne diskusiju raksturo kā mērķtiecīgu sarunu, kuras mērķis ir iesaistīt visas klases vai kādas grupas skolēnus, lai apmainītos domām, mācītos izteikt un argumentēt viedokli par kādu cilvēkam vai sabiedrībai aktuālu ar mācību priekšmetu saistītu tēmu un uzsver, ka diskusiju izmanto aktuālu, skolēniem nozīmīgu problēmu risināšanā, skolēnu pārliecības, attieksmju un

vērtīborientācijas pret sevi, vidi un pasauli veidošanā ilgtspējīgas attīstības kontekstā. Jonāne usver, ka diskusiju metodes izmantošana ir svarīga tad, kad pedagogs vēlas skolēnos nostiprināt un veicināt šādas prasmes: domāt, izteikt savu domu ar pamatojumu, nostiprināt saskarsmes prasmes, pozitīvu attieksmi pret kopdarbu, palīdzēt skolēniem izprast problēmu risināšanas rezultātu un ļaut skolēnos saprast, ka savā starpā diskutējot sāksim saprast labāk paši sevi un citus (Jonāne, 2011). Diskusija ļauj skolēniem vingrināties jautāt cits citam, noskaidrot citu domas un noskaidrot, kāpēc tieši viņš tā domā (Grigule, Dango, Ugaine, Rāta, 2012).

Prāta vētra ir tā saucamā "ideju ģenerēšana", kad notiek verbāla, kolektīva domapmaiņa, paredzot, ka katrs grupas dalībnieks ir aicināts piedalīties diskusijā un piedāvāt idejas, šai metodei piemīt lielāka elastība grupas darba kombinēšanā, sniedzot visiem iesaistītajiem iespēju pilnvērtīgi paust viedokli. Viens no "prāta vētras" spēcīgākajiem aspektiem ir iespēja iedvesmoties vienam no otra, tādējādi skolēni ir jāaicina papildināt kolēģu piedāvātās idejas, ievērojot noteikumu, ka vienlaicīgi drīkst runāt tikai viens cilvēks. Pilnīgi visas idejas, ko izvirza kolēģi, ir jāpieraksta. Individuālās "prāta vētras" variācijās šo pierakstu veiks katrs dalībnieks patstāvīgi, savukārt grupas sesijās šis pienākums tiek uzticēts grupas līderim (Projekts '*Startdesign*', pieejams: <https://www.startdesign.lv/metode-prata-vetra-un-tas-variācijas>).

Latviešu valodas stundās svarīga ir bērnu radošā domāšana un pašizaugsme, tāpēc kā metodi sadarbības veicināšanai var izmantot stāstu sacerēšanu. Stāstu sacerēšana var būt atbilstoša jebkurā tematā un to skolēni var veikt grupās, piemēram, skolotājs izvēlās nosaukumu "Mazās Ances piedzīvojumi" un skolēni sacer stāstu, izmanto valodas prasmes, pareizu valodas intonāciju, radošo domāšanu, viens otru papildina. Stāstu sacerēšana sekmēs sadarbības prasmes, tad ja darbs notiks pāros vai grupās.

"Didaktiskā spēle ir variatīvi situatīvs un didaktisks vingrinājums, kura saturs un apmācošais raksturs ar formas palīdzību ir daļēji apslēpts un kurš paredz visu skolēnu radošu intelektuālu darbību" (Kāposta, 1993, 8). Didaktiskā spēle valodas apgūvē var būt kā vingrinājums vai uzdevums. Piemēram, didaktiskā spēle ar nosaukumu "Sporta veidi", skolēni izspēlē pāros, kur spēles noteikumi ir, ka katrs stāsta un veido teikumus par šo tēmu. Šeit spilgti parādās tas, ka skolēni var viens otru papildināt ar sev noderīgo un iegūt jaunu zināšanu klāstu. Didaktiskā spēle sekmēs skolēnu izpratni par spēles noteikumiem un veicinās atbalsta sajūtu, nevis sānsensību.

Kā veiksmīgu metodi latviešu valodā var izmantot literāro darbu lasīšanu, analīzi un teksta varoņu īpašību raksturojumu. Literāro darbu lasīšana sekmēs skolēnu sadarbību, kad

skolēni izvēlēsies tādu literāro darbu, kas saistīs visus skolēnus un kurš būs intresantāks. Tas veicinās uztvert viena otra emocijas un tās pieņemt. Piemēram, latviešu valodas mācību programmā pie skolēnu attīstāmiem ieradumiem tiek minēts literāro tekstu analīze, kas attīsta skolēnu ieradumu saskatīt citu cilvēku viedokli un uztvert viņu emocijas. Šeit tiek minēts arī tas, ka, lai labāku spētu saprast citus un veidotu attiecības ar apkārtējiem, ir svarīgi veikt kāda darba analīzi. Literāro darbu analīze parādīs skolēnu uztveri par lasīto, kopīgu darbu, ja šis darbs tiek veikts grupās, kas ir ļoti svarīgi, lai saprastu, kā skolēni spēj kopīgi analizēt un raksturot tekstu. Kā zināms neatņemama sastāvdaļa latviešu valodas apguvē ir teksta izpratne. Latviešu valodas mācību programmā pie plānotajiem sasniedzamajiem rezultātiem caurviju prasmē 'sadarbība', tiek skaidrots, ka beidzot 3. klasi skolēniem ir jāasniedz tādi sasniedzamie rezultāti kā:

- Pārlicinās, kā sarunas partneris ir sapratis teikto. Ar pedagoga atbalstu mērķtiecīgi virza sarunu, lai saprastos, un apzināti lieto savas sociālās prasmes, lai ar citiem nodibinātu un uzturētu pozitīvas attiecības un iesaistītos sociālās aktivitātēs
- Sadarbojas ar citiem kopēju konstruktīvu uzdevumu veikšanai: stāstu sacere, dzejoļu izveide
- Pauž vārdos savas vajadzības, domas un emocijas, kā arī skaidro, kā citu sejas izteiksme un ķermeņa valoda saistās ar konkrētu emociju un kā emocijas ietekmē attiecības ar citiem (Andrejeva, Birzgale, Jaks, Kaurusa, Krastiņa, Laiveniece, Pošeiko, Stikute, Teilāne, Vaivode, Vīduša, Zariņa, 2020,287).

Lai veicinātu sadarbību latviešu valodas mācību stundās, var minēt konkrētus uzdevumus un darbus grupās, kas ir doti mācību grāmatā attiecīgajam tematam un norādīti kā grupu vai pāru darbi, kā piemēram tematā 'Uz zemeslodes, zem saules':

1. Kopīgi vienojoties, skolēni grupā izvēlās vienu vēsturisko novadu - Kurzeme, Latgale, Vidzeme vai Zemgale.

2. Izmantojot digitālās ierīces, atrod informāciju par konkrēto vēsturisko novadu, atrod novada lielākās pilsētas, to atrašanās vietu un atrod vienu tautasdziesmu par šo vēsturisko novadu.

3. Pēc darba veikšanas, katra grupa demonstrē savu sniegumu (Anspoka, 2015).

Šajā procesā skolēni mācās patstāvību spriest, atrast nepieciešamo informāciju, kopīgi vienoties un prezentēt savu darbu.

Secinājumi:

- Latviešu valodas mācībās stundās ieteicams izmantot dažādas metodes: diskusiju, 'Prāta vētru', stāstu sacerēšanu, didaktisko spēli, literāro teksta analīzi, lai veicinātu sadarbību.
- Svarīgi atcerēties, ka diskusiju metode jāveido tā, lai diskusijas jautājumi būtu interesanti un atbilstoši skolēnu vecumam un tematam.

2. Sadarbības prasmju pilnveides sekmēšanas izpēte

2.1. Pētījuma organizācija

Lai pārbaudītu bakalaura darbā izvirzīto hipotēzi, tika izvēlētas empīriskās pētīšanas metodes:

- novērošana
- anketēšana
- praktiskais darbs ar skolēniem

I. Jurgena raksta, ka novērošanas metodi personības pētīšanā izmanto jau sen un tā ir pētāmo parādību speciāli organizēta uztvere. Novērošana kā zinātniska pētniecības metode atšķiras no parastās un ikdienišķās novērošanas ar savu mērķtiecību, plānveidību, kā arī novēroto faktu kvalitatīvo un kvantitatīvo apstrādi.

I. Jurgena apraksta vairākus novērošanas veidus:

- tiešā novērošana - ja starp objektu un tā pētnieku pastāv tiešas attiecības;
- netiešā novērošana - to realizē personas, kas strādā pēc pētnieka programmas;
- atklātā novērošana - noris apstākļos, kad skolotājs un skolēni apzinās svešu cilvēku klātbūtni;
- slēptā novērošana - kurā pētnieks izmanto dažādas ierīces un reģistrē to rādītājus;
- diskrētā (pārtrauktā) novērošana - pielieto tad, kad novērošanas objekts ir ilgstoši novērojams un pedagoģiskais process tiek slēpts, tādēļ novērotāja uztverei atklājas šī procesa noteiktas situācijas;
- monogrāfiskā novērošana - aptver lielu skaitu dažādā mērā savstarpēji saistītu parādību, izsekojot šo parādību attīstībai, savstarpējām sakarībām;
- specializētā novērošana - vienas pētāmās parādības izdalīšana un uztveršana tās ietvaros (Jurgena, 2010, 46).

Novērojumu sauc par zinātnisku, ja tas ir plānveidīgs, mērķtiecīgs, ilgstošs, patstāvīgs un norit dabiskā vidē. Novērojums ir nozīmīgs, jo ļauj precīzāk izprast cilvēka rīcības un nianšes un jēgu (Kristapsone, 2008, 270).

Pētījumā tiks izmantota un veikta pedagogu anketēšana, un anketa tiks ievietota sociālajā vietnē facebook, kur ērtāk piekļūt anketas saitei un iegūt vairāk respondentus. Anketa būs anonīma.

Anketēšana ir grupveida pētniecības metode, kuru var lietot gan anonīmi, gan pieprasot anketējamās personas vārdu un uzvārdu. Anketās vēlams norādīt anketas nosaukumu un adresātu, kurš šo anketu ir izveidojis. I. Jurgena raksta, ka anketas jautājumiem jābūt mērķtiecīgiem, skaidriem un saprotamiem. Būtu jāizvairās no gariem jautājumiem un vārdiem ar dažādām nozīmēm (Jurgena, 2010, 47).

Pētījuma bāze ir Smiltenes novada ‘’X’’ pamatskolas 15 3.klases skolēni. Bakalaura darbā tika izmantoti skolēnu veiktie darbi grupās, lai izzinātu kā labāk sekmēt sadarbības prasmes šīs klases skolēniem.

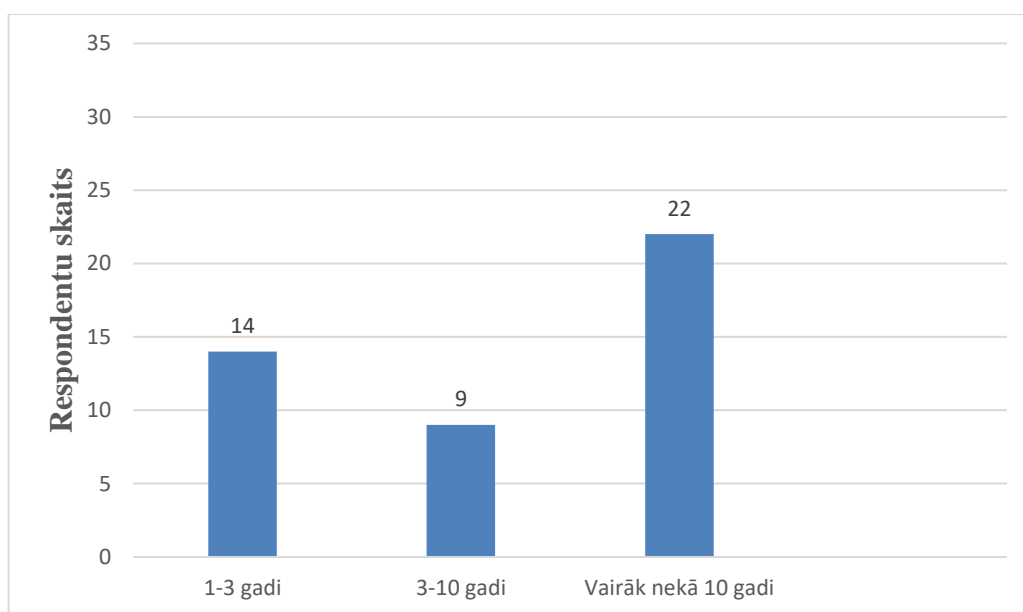
Novērošanas rezultāti tiks apkopoti novērošanas protokolā, kur tiks izmantoti kritēriji un rādītāji.

Pamatojoties uz novērošanas rezultātiem, uz teorētiskā pētījuma rezultātiem un anketēšanas rezultātiem, tika veikta pedagogiskā izmēģinājuma darbība 1 mēneša laika posmā. Tiks veikta atkārtota novērošana, kas ļaus izdarīt secinājumus par sadarbības prasmju sekmēšanu latviešu valodas stundās.

2.2. Pedagogu anketēšanas rezultātu apkopojums un analīze

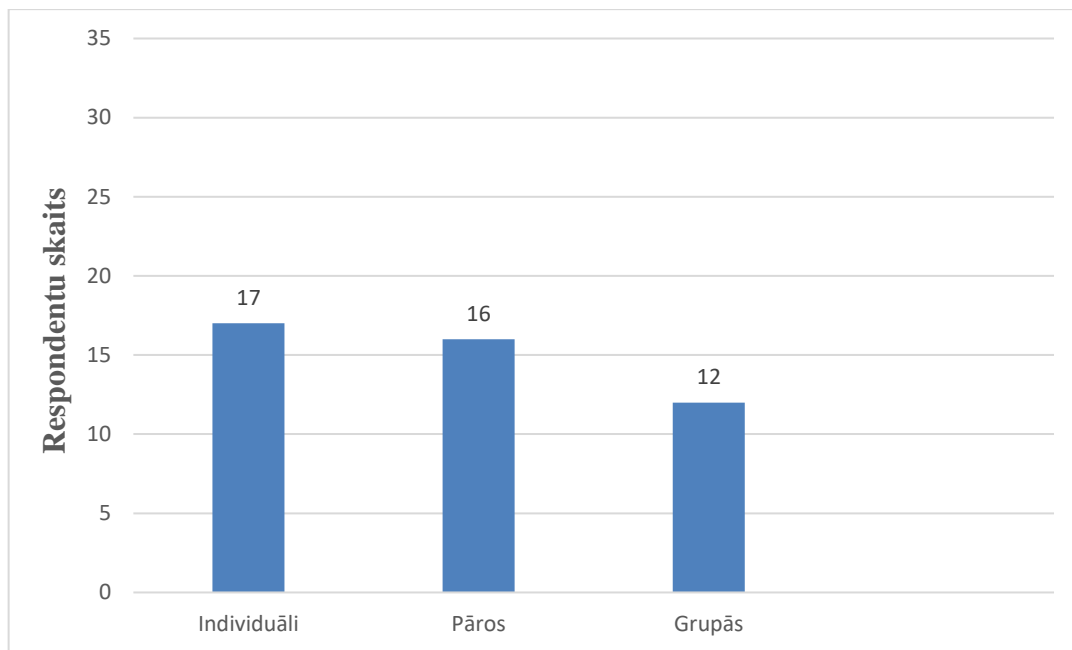
Lai uzzinātu pedagogu viedokli par sadarbības prasmēm, skolēnu savstarpējās sadarbības iespējām latviešu valodas stundās, tika veikta sākumskolas pedagogu **anketēšana**.

Anketēšanā piedalījās 45 sākumskolas pedagogi no dažādām Latvijas skolām. Anketā tika iekļauti 10 jautājumi. Anketēšana tika veikta anonīmi. Anketu skatīt 1. pielikumā. Iegūtie rezultāti tika apkopoti, analizēti un attēloti grafiski.

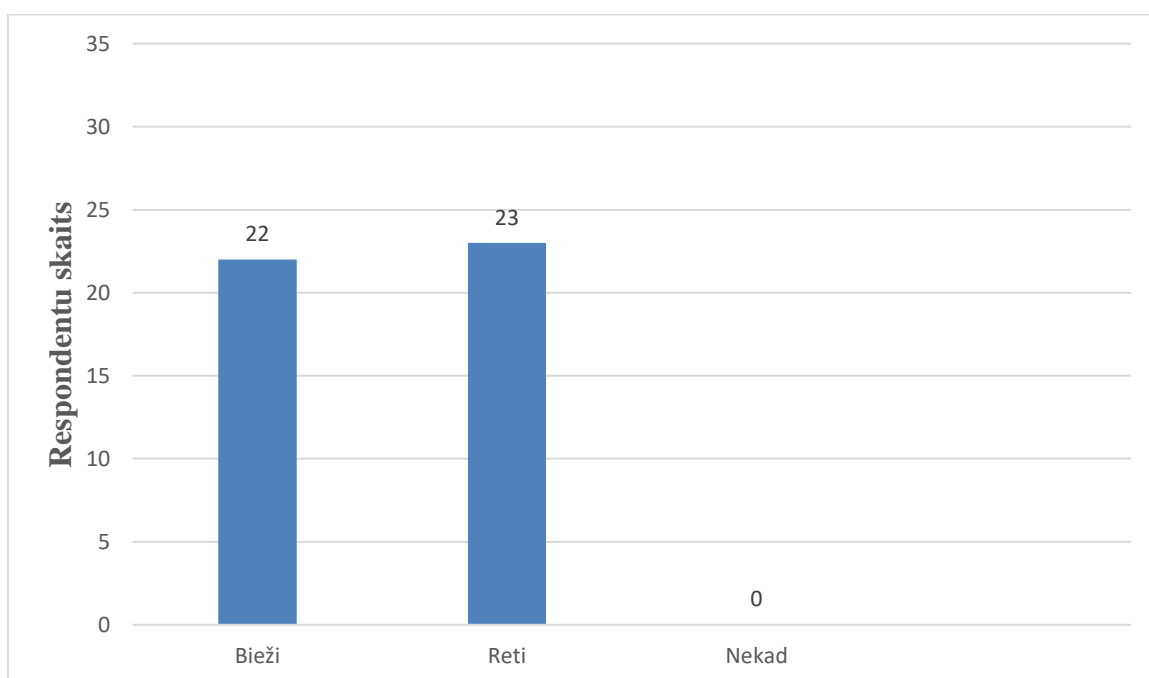
1.attēls. Pedagoģiskais stāžs sākumskolā

Anketu ir pildījuši pedagogi ar dažādu darba stāžu, vairāk ir bijuši pedagogi ar stāžu vairāk nekā 10 gadi, kas norāda uz to, ka anketu pildīja pieredzējuši pedagogi, taču vismazāk ir bijuši pedagogi ar 3 - 10 gadi stāžu. (sk. 1. attēlu).

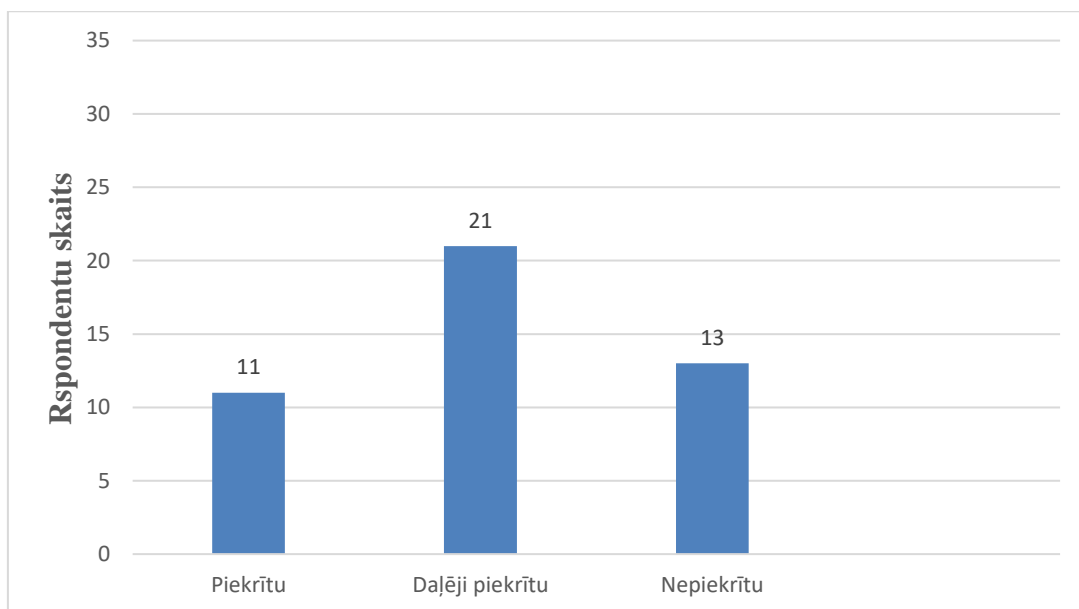
2.attēls. Kā skolēni labprāt strādā latviešu valodas stundās

No anketas respondentiem, 17 pedagogi ir atbildējuši, ka skolēni labprāt darbus veic individuāli, 16 pedagogi atbild, ka skolēniem patīk strādāt pāros un 12 pedagogi ir atbildējuši, ka skolēni mācību stundās strādā grupu darbus, kas ļauj secināt, ka tomēr skolēnu darbs pāros skolēnus apmierina vairāk un tā skolēniem ir lielāka interese mācību darba procesā. (sk. 2. attēlu).

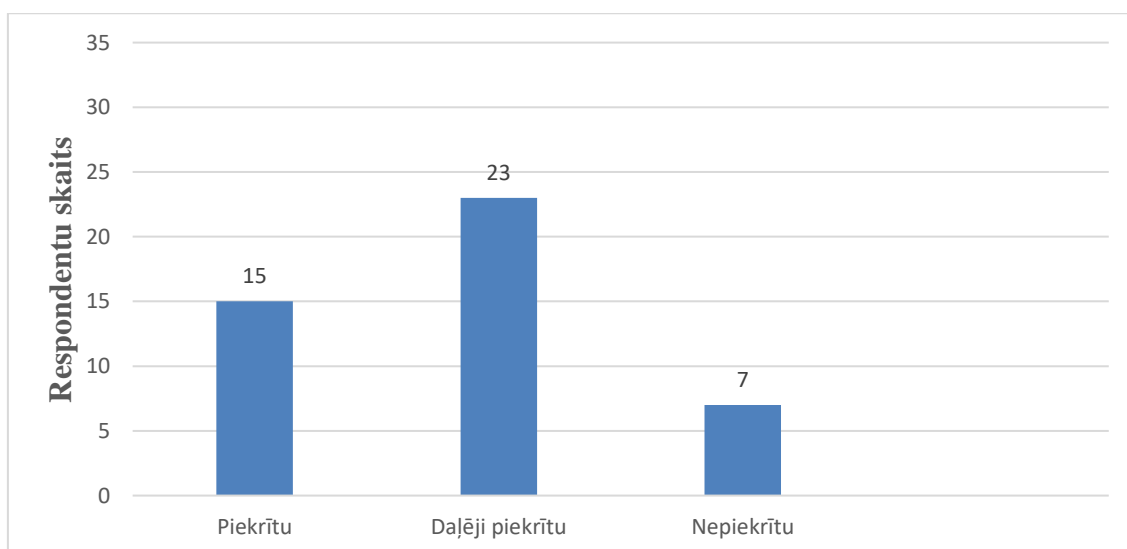
3.attēls. Grupu darba izmantošana latviešu valodas stundās

Aplūkojot 3. attēlu, var secināt, ka atbildes ir vienlīdzīgas, jo 22 respondenti ir atbildējuši, ka grupas darbus izmanto bieži, bet 23 respondenti ir atbildējuši, ka izmanto grupas darbus reti, respektīvi, pa kādam laikam, kas arī ir ļoti labs rādītājs. Savukārt, neviens respondents nav atbildējis, ka grupas darbus neizmanto vispār. (sk. 3. attēlu).

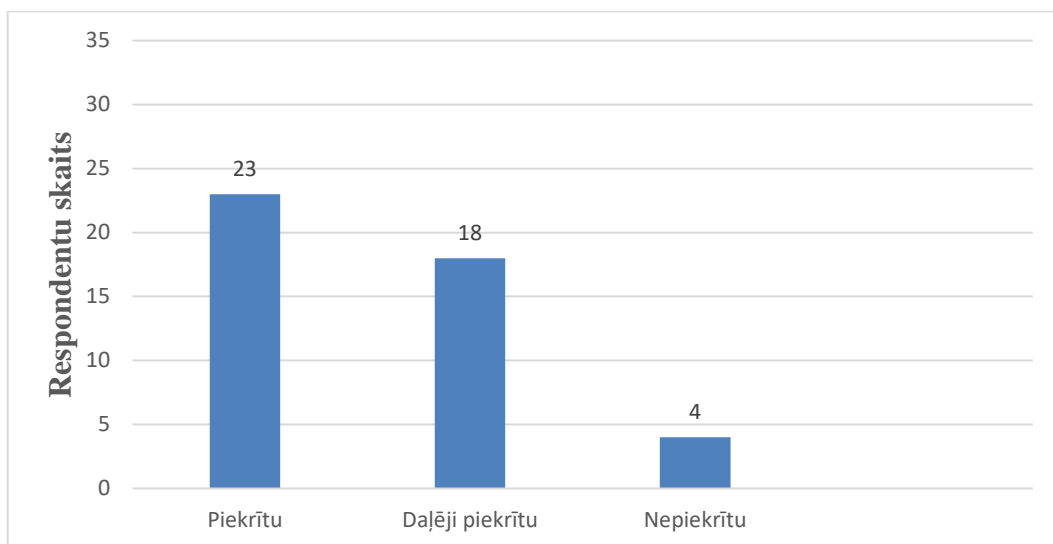
4. attēls. Skolēniem darbs grupās sagādā problēmas

4. attēlā ir redzams, ka 11 pedagogi piekrīt, 21 respondents daļēji piekrīt un 13 respondenti ir atbildējuši, ka nepiekrīt šim apgalvojumam. Var secināt, ka ir pedagogi, kas uzskata, ka grupu darbs arī sagādā grūtības, jo katrs skolēns netiek pilnvērtīgi iesaistīts, to var pamatot arī ar veikto teoriju, ka skolēni grupās mēdz arī nepiedalīties un nespēj sadarboties ar saviem klasesbiedriem. (sk. 4. attēlu).

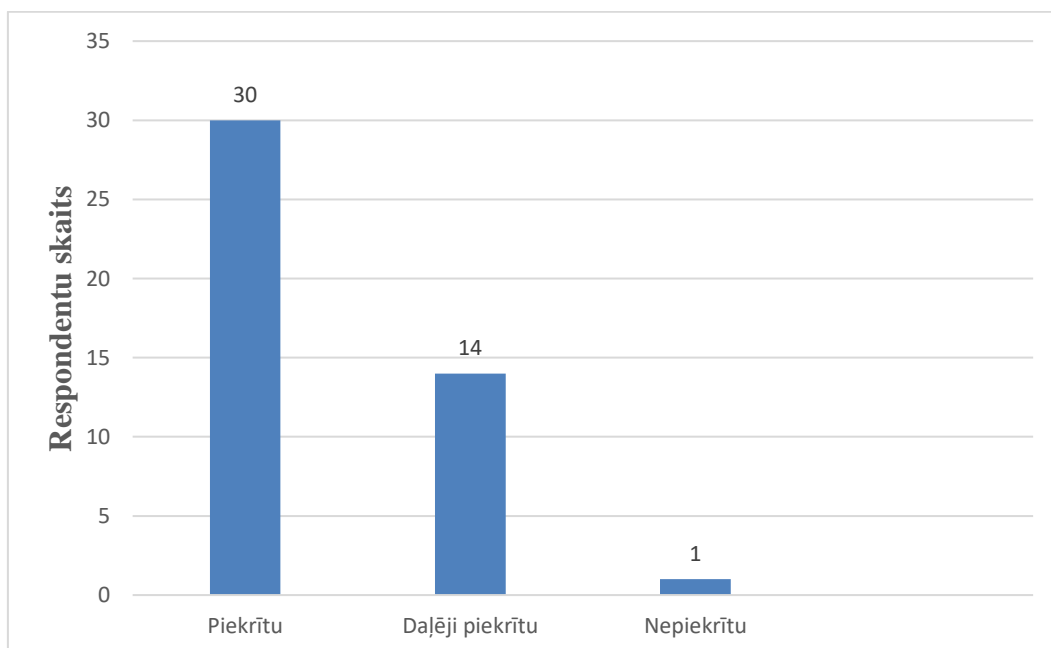
5. attēls. Skolēni grupu darbos aktīvi diskutē un palīdz viens otram

5. attēlā var redzēt, ka 15 pedagogi piekrīt, 23 daļēji piekrīt un 7 respondenti ir atbildējuši, ka nepiekrīt apgalvojumam. No tā var secināt, ka pedagogi ir pamanījuši grupu darbos nianšes, kas traucē skolēnu aktīvas diskusijas. (sk. 5. attēlu).

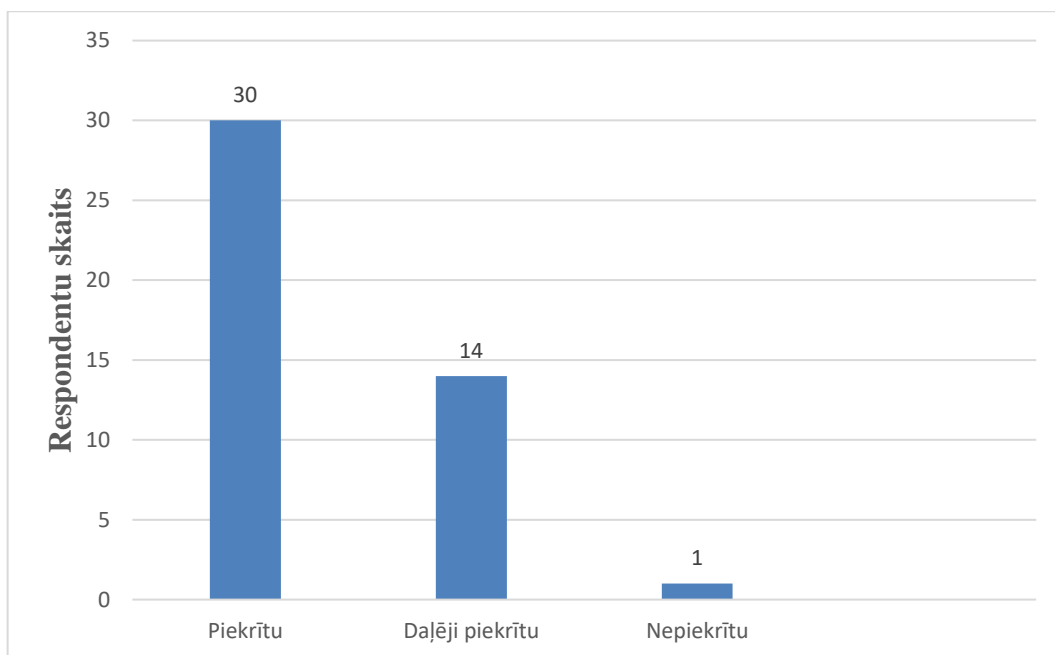
6. attēls. Skolēnu darbs grupās vai pāros veicina labāku temata apguvi

Aplūkojot 6.attēlu, var redzēt, ka 23 respondenti piekrīt apgalvojumam, 18, ka daļēji piekrīt, bet 4 vispār nepiekrīt. Var veikt secinājumu, ka skolēni labāk apgūs tematu, ja temata paredzētos uzdevumus varēs veikt pāros vai grupās. (sk. 6. attēlu).

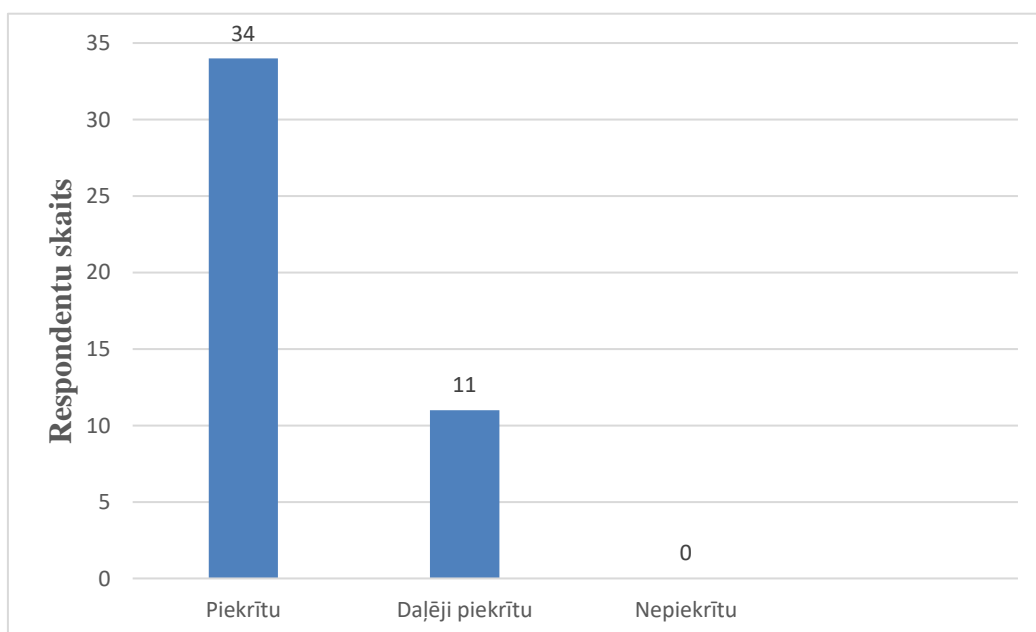
7.attēls.Skolēnu darbs grupās veicina valodas prasmes

7. attēlā ir redzams, ka lielākā daļa respondentu, uzskata, ka skolēnu darbošanās grupās vecina valodas prasmes, savukārt 14 ir atbildējuši, ka daļēji piekrīt, savukārt 1 respondents nepiekrīt šim apgalvojumam. Var secināt, ka grupu darba izmantošana latviešu valodas stundās ir veiksmīgs risinājums, jo valodas prasmes ir būtiska prasme sadarbības veicināšanai. (sk.7. attēlu).

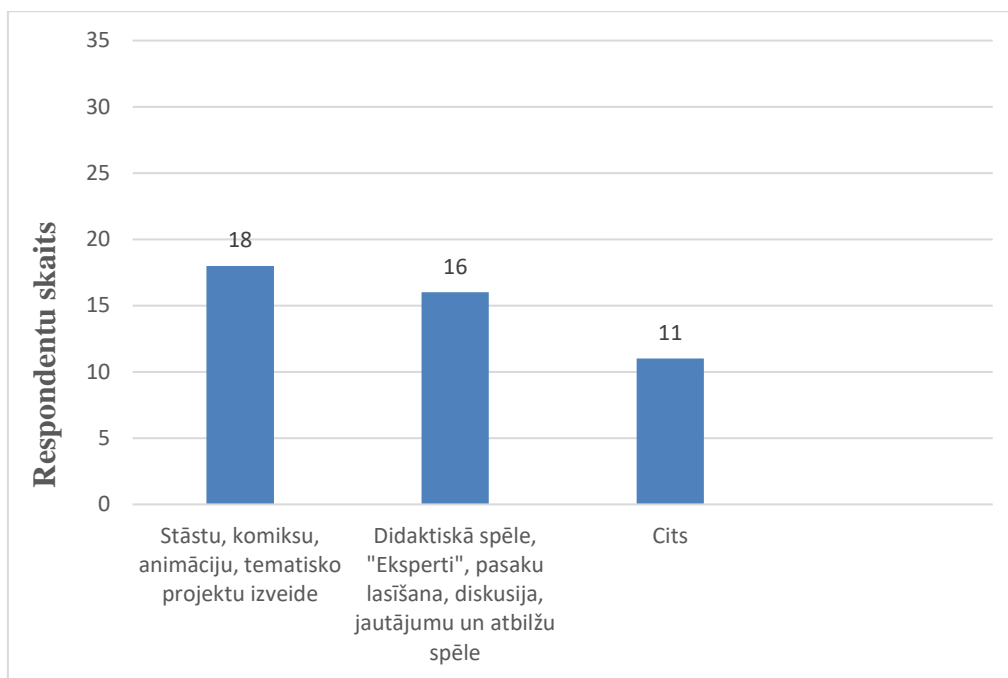
8.attēls. Skolēnu darbs grupās veicina prasmi analizēt un pieņemt lēmumus

Aplūkojot 8. attēlu, ir redzams, ka vairāk kā puse no pedagogiem apstiprinoši piekrīt apgalvojumam, 14 daļēji piekrīt un 1 respondents nepiekrīt. No tā var secināt, ka prasme analizēt un pieņemt lēmumus ir svarīga prasme skolēnu darbam grupās.

9.attēls. Metodes: 'prāta vētra', diskusija, stāstu sacerēšana, didaktiskā spēle, literāro teksta analīze veicinās skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās

Aplūkojot 9. attēlu, var secināt, ka 34 pedagogi apstiprinoši uzskata, ka norādītās metodes veicinās skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās, savukārt 11 pedagogi ir atzīmējuši, ka daļēji piekrīt. Uzskaitītās metodes sīkāk ir aprakstītas teorētiskajā daļā.

10.attēls. Darba organizācijas formu un metožu pilnveide latviešu valodas stundās sadarbības prasmju veicināšanai

Aplūkojot 10. attēlu un veicot apkopojumu par anketas 10. jautājumu, pedagogi sadarbības prasmju pilnveidei latviešu valodas stundās min dažādas un daudzveidīgas formas un metodes, kā piemēram, 18 respondenti savās atbildēs bija minējuši: stāstu, komiksu, animāciju un tematisko projektu izveide, 16 respondenti bija rakstījuši, ka valodas stundās izmanto didaktisko spēli, "Ekspertus", pasaku lasīšanu, diskusiju un jautājumu un atbilžu spēli. 11 respondenti bija rakstījuši, ka sadarbības prasmes latviešu valodas stundās tiks pilnveidotas, izmantojot valodas spēles pa centriem, lomu spēles, izmantojot digitālās vietnes "Quiz" vai "Padlet", grupas darbu demonstrēšanu, pētniecisko metodi, "Stacijas" principu, dzejoļu izveidi, izglītojošo dabas taku apmeklējumu ar valodas elementiem ar mērķi un uzdevumiem. (sk. 10. attēlu). Apkopojot visus anketas jautājumus, var secināt, ka pedagogi ir zinoši par metodēm un paņēmieniem sadarbības veicināšanai, radoši tās pielieto un tās arī minējuši pie pēdējā jautājuma.

2.3. Sākotnējās novērošanas rezultātu analīze

Lai pārbaudītu pētījuma hipotēzi, ka skolēnu sadarbības prasmes tiks pilveidotas, ja skolotājs ievēros vecumposma attīstības likumsakarības, vajadzības un intereses, tika uzsākta skolēnu novērošana. Tika novēroti 15 skolēni (skolēnu vārdu mainīti). Lai novērotu skolēnu sadarbību mācību procesā, tika uzsākta novērošana, kurā skolēni darbojās grupās. Skolotājs izmantoja grupu darbu. **Novērošana** tika veikta latviešu valodas mācību stundās pēc iepriekš sagatavotiem 5 kritērijiem un to rādītājiem, kuri tika izvēlēti un sagatavoti atbilstoši vecumam un analizētajai literatūrai, skatīt 1. tabulā. Katra kritērija rādītāji tika novērtēti ar trīs līmeņiem un punktu skaitu.

1. tabula. Novērošanas kritēriji, rādītāji un līmeņi

Kritēriji	Rādītāji	Līmeņi		
		Augsts 3 punkti	Vidējs 2 punkti	Zems 1 punkti
Cieņpilna savstarpējā komunikācija	Skolēns sadarbības procesā ievēro cieņu pret citiem	Skolēns izturās cieņpilni pret citiem grupas biedriem	Skolēns ievēro cieņu pret citiem pēc skolotājas aizrādījuma	Skolēns neievēro cieņu pret citiem grupas biedriem
	Izmanto pieklājības frāzes ‘Lūdzu, es tagad runāšu’ vai ‘Paldies’	Bieži izmanto pieklājības frāzes grupas darba procesā	Skolēns reizēm izmanto pieklājības frāzes	Skolēns neievēro un neizmanto pieklājības frāzes
Aktivitāte	Aktīvi piedalās darba procesā: pieraksta, atzīmē, veic papildinājumus un secinājumus	Ļoti aktīvi piedalās darba procesā, veic visus nepieciešamos papildinājumus un secinājumus,	Reizēm ir aktīvs un pieraksta, atzīmē vai papildina grupas darbu ar saviem piemēriem, pēc skolotājas aizrādījuma piedalās procesā	Neiesaistās un nav ieinteresēts darba procesā, nav aktīvs uz pierakstu veidošanu, neveic nekādus papildinājumus, secinājumus darba procesā
	Aktīvi piedalās grupas darba prezentācijā	Aktīvi piedalās grupas darba prezentācijā un stāsta par to citiem.	Pēc skolotājas uzaicinājuma piedalās grupas darba prezentācijā.	Nepiedalās grupas darba prezentācijā, nespēj parādīt savu aktivitāti kopējā darba prezentēšanā

Attieksme pret darbu grupās vai pāros	Skolēns atbildīgi un cieņpilni veic savu uzticēto uzdevumu grupā.	Ļoti atbildīgi un precīzi veic un izpilda savu uzticēto uzdevumu grupas darbā un pāru darbā	Veic savu uzticēto uzdevumu grupā pavisam un ne līdz galam	Neizpilda savu uzticēto uzdevumu grupā
	Skolēni sadarbojas ar jebkuru skolēnu no klases.	Sadarbojas ar jebkuru klases skolēnu.	Pievienojas kādai no skolēnu grupām pēc skolotājas aizrādījuma.	Nevēlās sadarboties ar nevienu no klases skolēniem, labprātāk darbojas viens pats
Lēmumu pieņemšana un viedokļa pamatošana	Spēj pieņemt vienotu lēmumu	Pieņem vienotu lēmumu grupā	Reizēm spēj vienoties par kopīgu lēmumu	Nespēj pieņemt vienotu lēmumu
	Argumentēti pamato savu viedokli	Prot argumentēt un pamatot savu viedokli	Reizēm pamato savu viedokli	Nespēj argumentēt savu viedokli, izvairās no viedokļa izteikšanas un sarunām ar prējiem
Palīdzības pieņemšana un sniegšana	Skolēns ir atsaucīgs un palīdz viens otram	Labprātīgi palīdz citiem un ir atsaucīgs	Reizēm vai ar skolotājas aizrādījumu sniedz palīdzību citiem	Nespēj citiem palīdzēt
	Lūdz palīdzību, ja nepieciešams	Prot pajautāt palīdzību, ja nepieciešams	Reizēm lūdz palīdzību no citiem	Atsakās no grupas biedru palīdzības

Skolēni tika novēroti procesā, kurā veica noteiktu uzdevumu grupās. Skolēnus grupās sadalīja pedagogs. Skolēni iepazinās ar tabulu mācību grāmatā, kurā bija sarakstīti sporta veidi, nedēļas dienas un laiks, skolēnu uzdevums bija analizēt tabulas datus, izpētīt, cik bieži notiek sporta veidu pulciņi, kādā laikā tie notiek, kuri ir visbiežāk, kuri visretāk. Skolēniem bija jādiskutē un jāizspēlē lomu spēle: nākot mājās no futbola laukuma, jāapspriež futbola spēle un notikumi laukumā, jāmacās pieņemt citu viedokli, izturēties ar cieņu pret citiem, sniedzot atbildes uz šādiem jautājumiem: *kādi notikumi risinājās laukumā? Jāapspriež, kādi bija spēles spilgtākie brīži, momenti? Jāpastāsta grupas biedriem par to, kas, viņuprāt ir uzslavas, kāpēc tās vajadzīgas?* Šis uzdevums ļāva novērot skolēnus un izdarīt secinājumus un novērot skolēnu darbu grupās.

2.tabula. Sadarbības prasmju sākotnējā novērošana

Kritēriji	Cienpilna savstarpējā komunikācija		Aktivitāte		Attieksme pret darbu grupās vai pāros		Lēmumu pieņemšana un viedokļa pamatošana		Palīdzības pieņemšana un sniegšana		Kopējais punktu skaits	
	Radītāji	Vārds	Skolēns sadarbības procesā ievēro cieņu pret citiem	Izmanto pieklājības frāzes ‘ Lūdzu, es tagad runāšu’ vai ‘ Paldies’	Aktīvi piedalās darba procesā: pieraksta, atzīmē, veic papildinājumus un secinājumus	Aktīvi piedalās grupas vai pāru darba prezentācijā	Skolēns atbildīgi un cienpilni veic savu uzticēto uzdevumu grupā	Skolēni sadarbojas ar jebkuru skolēnu no klases	Spēj pieņemt vienotu lēmumu	Argumentēti pamato savu viedokli		Skolēns ir atsaucīgs un palīdz viens otram
Anna	1	1	1	1	2	2	1	2	2	1	2	15
Anete	2	2	1	1	2	2	2	2	2	2	2	18
Dāvis	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	19
Elizabete	2	2	2	1	2	2	2	2	1	2	2	18
Deniss	2	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	19
Kārlis	2	2	2	1	2	2	2	2	2	1	2	18
Amēlija	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	19
Kate	2	2	2	2	2	1	2	2	2	2	2	19
Jete	2	2	2	2	1	2	2	2	1	2	2	18
Annija	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	1	18

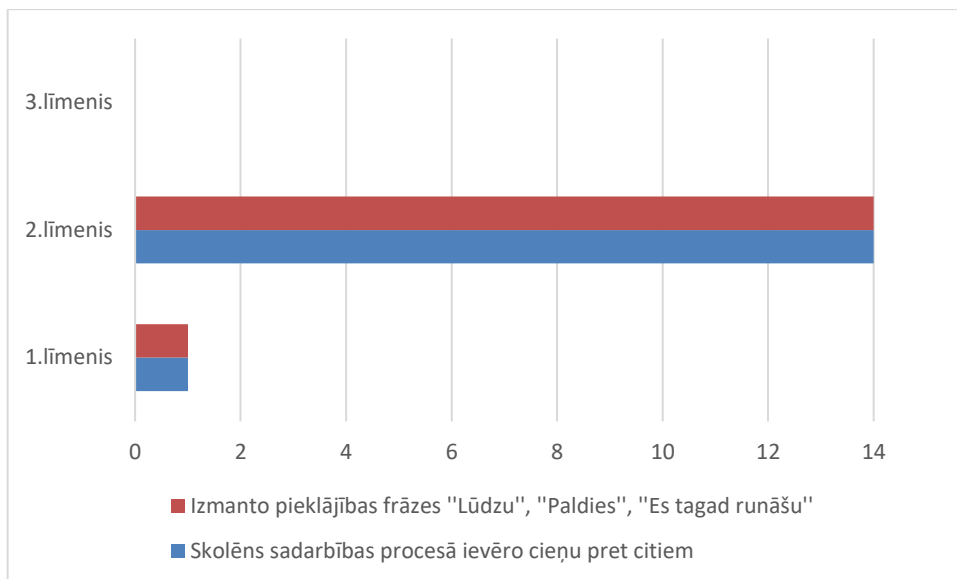
Emīlija	2	2	2	1	2	2	2	1	2	1	17
Emīls	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	19
Stefans	2	2	1	2	2	2	2	2	2	2	19
Gabriels	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	19
Ērika	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	18

Apskatot 2. tabulu, (skatīt 2. tabulu), var redzēt katra skolēna kopējos sadarbības prasmju attīstības rezultātus pētījuma sākumā. Tabula parāda katra bērna sadarbības prasmju attīstības kopējos rezultātus.

Novērojot skolēnus sākotnējā novērošanā un apkopojot iegūtos rezultātus, var secināt, ka neviens skolēns neatrodas zemākajā līmenī un neviens arī nav sasniedzis augstāko līmeni, vairums skolēnu atrodas 2.līmenī, kas liek secināt, ka skolēni ir tendēti strādāt uz grupas darbiem un pedagogs cenšās skolēnu mācību procesā izmantot grupu vai pāru darbus, taču dažas prasmes, kas tika novērotas ir jāuzlabo, lai tās būtu augstā līmenī, kas ir ļoti svarīgi un būtiski.

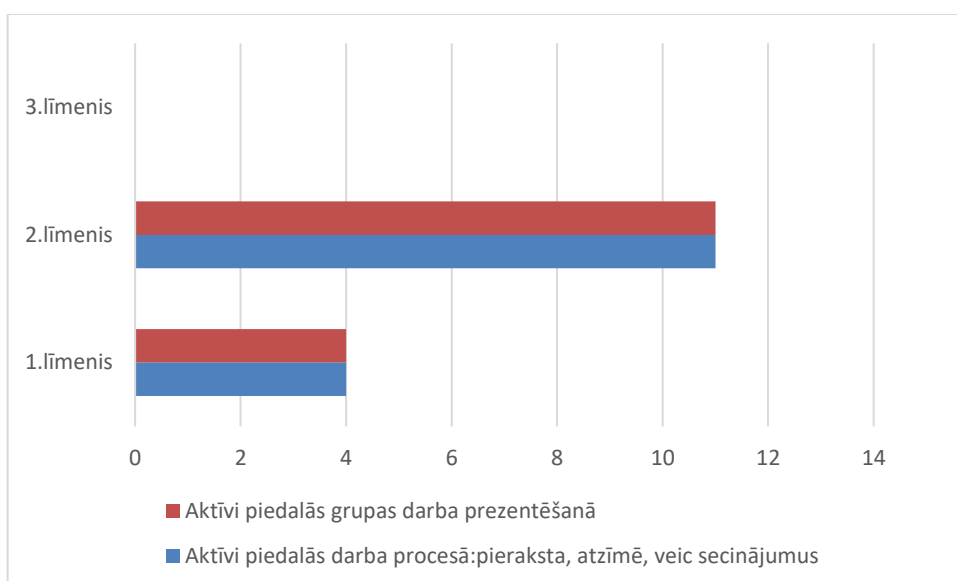
Rezultāti par katru kritēriju tiek apkopoti atsevišķos attēlos, lai varētu redzēt, kas skolēniem sadarbības procesā sagādā grūtības un, kuras prasmes ir jau labi apgūtas.

Tiek apkopots *cieņpilnas savstarpējās komunikācijas* attīstības līmenis pētījuma sākumā (sk. 11. attēlu). Apkopojot rezultātus, tiek secināts, ka 14 skolēni ievēro cieņu pret citiem, un izmanto pieklājības frāzes, savukārt, Annai novērošanas procesā tika secināts, ka sagādā grūtības cieņas izrādīšana pret citiem un ir nepieklājīga, un neizmanto nekādas pieklājības frāzes.

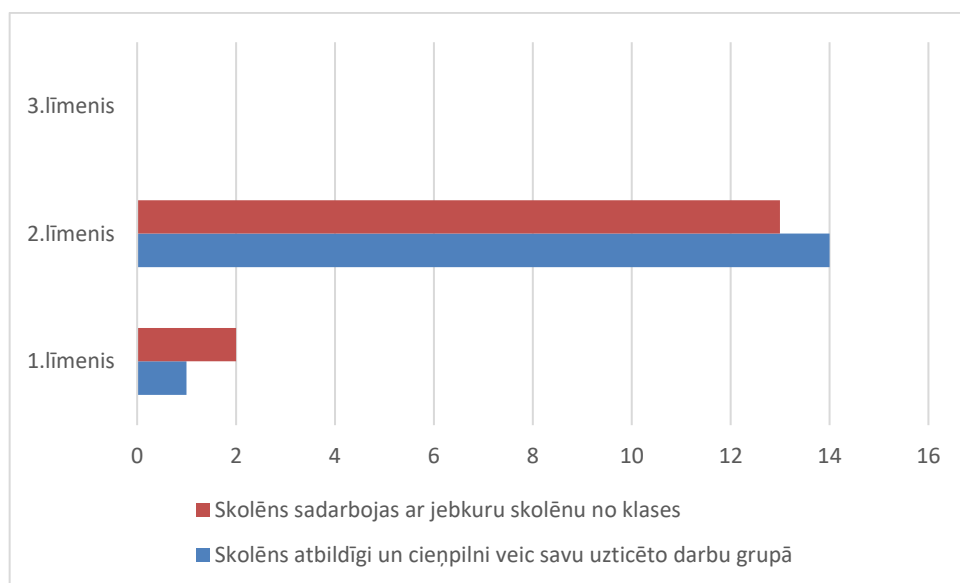
11.attēls. Cienpilnas savstarpējās komunikācijas analīze pētījuma sākumā

Apkopojot datus par aktivitātes līmeni pētījuma sākumā (sk. 12. attēlā), var secināt, ka Annai, Annijai, Stefanam un Anetei sagādā grūtības aktīvi piedalīties grupas darba procesā, veikt pierakstus, viens otru papildināt un veikt secinājumus, kas parāda to, ka skolēni nav pieraduši bieži veikt un darīt darbus kopā, paļaujas uz citiem. Dažiem skolēniem sagādā grūtības savas grupas darba kopīga prezentēšana. Tika novērots, ka Anete, Elizabete, Kārlis un Emīlija pāru un grupas darba prezentēšanā vispār nepiedalās un nav aktīvi. Kopīgie rezultāti rāda, ka šis kritērijs nav augstā līmenī un prasmes tiek pilnveidotas. Jāpiemin, ka grupas vai pāru darba prezentēšana uzlabo arī valodas prasmes un ļauj skolēniem sevi novērtēt.

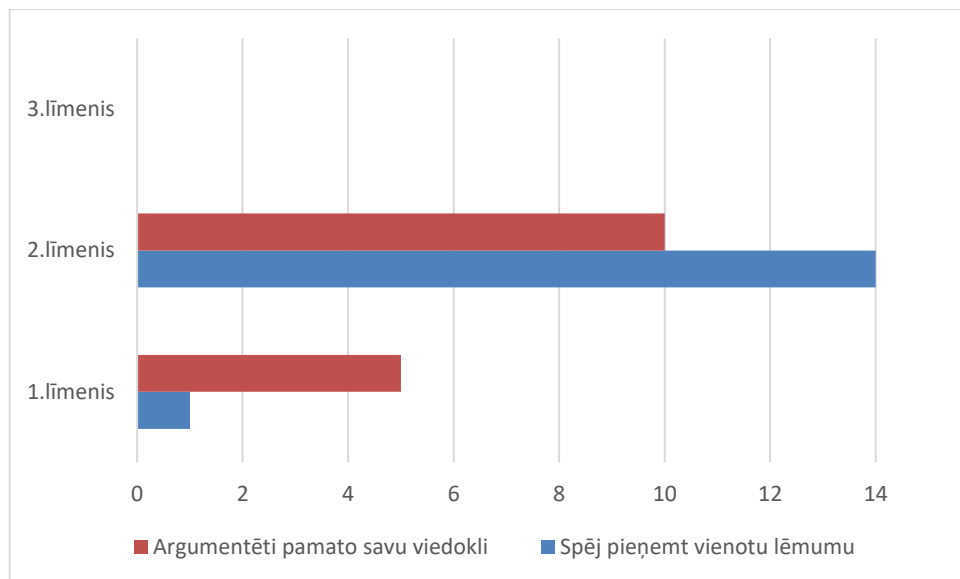
12.attēls. Aktivitātes līmenis pētījuma sākumā

Apkopojot datus kritērijam par attieksmi pret darbu grupās (sk. 13. attēlu), var secināt, ka skolēni mācību procesā mācās apgūst prasmi sadarboties ar jebkuru klasesbiedru un mācās izpildīt savu uzticēto pienākumu grupā. Šajā kritērijā neviens skolēns nav novērtējams ar augstu līmeni, jo skolēniem ir jāuzlabo prasme veikt darus kopā ar jebkuru klasesbiedru un veikt atbildīgāk savu uzticēto pienākumu. Jetei sagādā grūtības izpildīt uzticēto pienākumu - meitene vai neizpilda pienākumu vai izpilda to pavirši. Jetei un Katei sagādā grūtības sadarbošanās ar jebkuru klasesbiedru. Abas meitenes vienmēr vēlēš strādāt kopā.

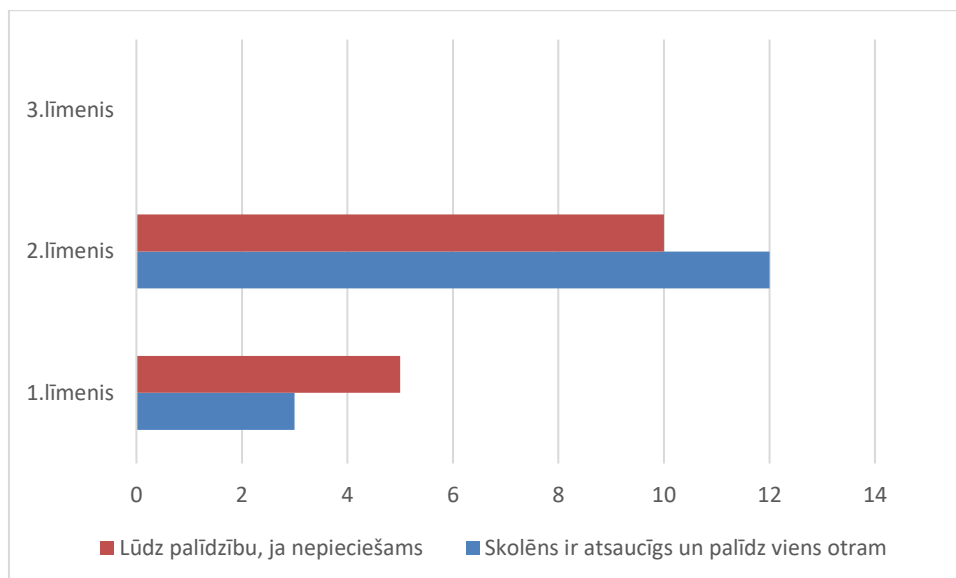
13.attēls. Attieksme pret darbu grupās vai pāros pētījuma sākumā

Tiek apkopoti dati par kritēriju lēmumu pieņemšana un viedokļa pamatošana (sk. 14. attēlu), kas ir ļoti būtiski un svarīgi, lai skolēnos veicinātu sadarbību un skolēni veiktu darbu pēc iespējas labāk un kvalitatīvāk. 10 skolēni prot argumentēti pamatot savu viedokli, bet 5 skolēni atrodas 1. līmenī, tiem šī prasme ir jāpilnveido un jāuzlabo.

14.attēls. Kritērijs lēmumu pieņemšana un viedokļa pamatošana pētījuma sākumā

Tiek apkopots kritērijs par palīdzības pieņemšanu un sniegšanu grupas darba procesā (sk. 15. attēlu). Var secināt, ka pie šī kritērija neviens skolēns nav sasniedzis visaugstāko līmeni. Novērojumā tika secināts, ka Annai, Kārlim un Ērikai ir grūtības grupas biedriem palīdzēt un neprasa citiem palīdzību, ja pašiem nav kautkas skaidrs.

15.attēls. Kritērijs palīdzības pieņemšana un sniegšana pētījuma sākumā

Secinājums:

Pēc sākotnējā skolēnu novērojuma, tiek secināts, ka neviens kritērijs nav augstā līmenī un neviens no skolēniem nevienā no kritērijiem nav sasniedzis arī 3. līmeni, tāpēc

tiks veikts praktiskais darbs ar skolēniem, lai sekmētu skolēnu sadarbību un uzlabotu skolēnu sadarbības prasmes. Labāki rādītāji uzrādīti ir Denisam, Dāvim, Amēlijai, Katei, Stefanam. Nedaudz sliktāki rādītāju rezultāti ir Annai, Emīlijai, Ērikai. Novērošanas rezultāti sākumā norāda uz to, ka daži skolēni nav gatavi strādāt ar jebkuru klasesbiedru, ja arī ir jāstrādā ar kādu citu, kad sadala pedagogs, skolēni mēdz par to protestēt un īpaši neiesaistās procesā. Pirmās novērošanas rezultātu iemesli varētu būt, ka: pedagogs ir izmantojis tikai vienvēidīgas metodes kā strādāt stundās sadarbības veicināšanai - pārsvarā tikai pāru darbu, skolēni sadalās pāros vai grupās tā, ka strādā tikai ar to, kurš ir labākais draugs.

2.4. Praktiskais darbs ar skolēniem sadarbības prasmju attīstības veicināšanai latviešu valodas stundās 3. klasē

Tika veikts praktiskais darbs ar skolēniem, kurā skolēniem tika piedāvāts gan darbs grupās, gan pāros, un kā sekmīgas sadarbības veicināšanai latviešu valodas stundās un atbilstoši vecumposmam, tika izmantotas 5 metodes - didaktiskā spēle, diskusija, 'Prāta vētra', literārā teksta analīze un stāstu sacerēšana.

Lai veicinātu skolēnu sadarbību kopēja darba veikšanai, uzlabotu skolēnu pozitīvu attieksmi pret grupas darbiem ar jebkuru skolēnu no klases, aktivitātes līmeni, pēc pirmā novērojuma, skolēniem tika sagatavoti 5 uzdevumi darbam grupās, kurā skolēni var darboties kopā ar citiem un veikt uzdevumus, kas veicami latviešu valodas stundās, katrā uzdevumā izmantojot citu metodi. To galveno iezīme ir skolēniem darboties gan grupās, gan pāros, diskutēt, veikt spriedumus, viens otru papildināt, lai sasniegtu kopīgu mērķi. Katrs uzdevums veicina skolēnu sadarbību.

1. uzdevums. Didaktiskā spēle. Piedāvāt skolēniem pāros spēlēt spēli, kur skolēniem jāveido mutisks īss stāsts, kurā risinās kāda situācija un jāizpilda viens uzdevums- skolēniem savā stāstījuma jāpielieto lietvārdi.

Analīze. Skolēni izspēlēja didaktisko galda spēli - 'Stāstu spēle'. Šī spēle tika izmantota no vietnes maciunmaciesvalodu.lv, un ir atrodama elektroniski, kura tieši izstrādāta skolotājiem priekš latviešu valodas stundām. Šī didaktiskā spēle pieejama galda spēļu komplektā, ko ir izstrādājusi kompetenču pieeja mācību procesā. Spēli skolēni izspēlēja sadaloties pāros, pa pāriem šoreiz sadalīja pats pedagogs, jo, lai nebūtu tā, ka draugs ar draugu, bet būtu dažādība, respektīvi skolēni tika sadalīti pāros pa solu rindām. Šajā stundā bija ieradušies 14 skolēni, tāpēc bija vienkārši dalīties 7 pāros. Katram skolēnu pārim tika iedota viena spēļu kartīte, uz kurām bija atspoguļota kāda situācija. Skolēniem, darbojoties pāros, bija uzdevums: izveidot nelielu stāstu- 6 teikumus, kas raksturo attēlu un izmantot vismaz 5 lietvārdus. Viens skolēns bija tas, kurš stāsta, savukārt, otrs pārinieks bija tas, kura uzdevums bija uzmanīgi klausīties savā pāriniekā un nosaukt, kādus lietvārdus viņš dzirdēja. Katrs pāris šo izspēlēja divreiz, lai abi skolēni, varētu veikt abus uzdevumus: gan stāstīt, gan arī nosaukt lietvārdus. Šis uzdevums skolēniem aizņēma 25 minūtes no mācību stundas. Lietvārdu nosaukšana tika izmantota, tāpēc, ka latviešu valodas stundas temats tanī brīdī bija par lietvārdu un tā locīšanu. Šis uzdevums skolēniem nešķita pārāk grūts, jo gandrīz visi skolēni bija ļoti apmierināti ar šo uzdevumu, un tika novērots, ka Dāvis ļoti aktīvi bija iesaistījies šajā procesā, bija aktīvs, atbildīgi veica uzdevumus. Varēja manīt, ka Dāvis ir līderis, darbā ar savu pārinieku viņam ļoti labi veicās.

Arī Annijai bija vērojams, ka meitene ir kļuvusi aktīvāka darbošanās procesā. Skolēnos pozitīvas emocijas raisīja krāsainās attēlu kartītes, tās bija saprotamas un nevienam skolēnam nebija jautājumu par tām. Deniss un Jete izteica vēlmi šo uzdevumu veikt vēlreiz. Gabrielam gāja grūti ar šo uzdevumu izpildi, puisis centās, viņa pārinieks atbalstīja viņu. Šis uzdevums nebija grūts, tas lika sagatavot pārējos uzdevumus sadarbības prasmju veicināšanai. Šis uzdevums lika skolēniem domāt dziļāk, uzmanīgi otrā ieklausīties, savā starpā apspriežot attēlu, izveidojot teikumus un arī iemācīties lietvārdus, kurus viņi varbūt nav dzirdējuši, spilgti pārādījās sadarbība- ieklausīties otrā pāriniekā. Likās interesanti, ka skolēnu viedoklis par redzamo attēlos bija ļoti dažāds. Bija skolēni, kuri izvēlējās savā stāstījumā vairāk kā 5 lietvārdus un tie bija dažādos locījumos. Skolēni atlikušajās 15 minūtēs no stundas ar pedagogu pārrunāja šo spēli. Neviens skolēns darbības procesā skolotājam neprasīja palīdzību, kas bija ļoti pozitīvi.

2. uzdevums. Diskusiju metode. Piedāvāt skolēniem pāros veidot diskusiju, atbildot uz diskusijas jautājumiem, kas atbilst un ir svarīgi mācību stundas tematam. Ļaut skolēniem diskusijas laikā izmantot frāzes: manuprāt, man šķiet, es domāju un ļaut skolēniem diskutēt tā, lai diskusija būtu devusi ieguldījumu un atkārtošānu. Šīs diskusijas jautājumi skolēnos nostiprināja latviešu valodas stundas tematu 'Lietvārds'. **Sasniedzamais rezultāts:** veido diskusiju pāros un atbild uz konkrētiem sagatavotiem diskusijas jautājumiem par Lietvārdu. **Mērķis:** pilnveidot skolēnu prasmi ieklausīties citos, izteikties un paust savu viedokli.

Analīze. Skolēni diskusiju veidoja 6 pāros, pāros skolēni tika dalīti šādi, respektīvi, pa solu rindām. Šis bija labs veids kā sadalīt skolēnus pāros. 3 skolēni veidoja diskusiju 3 cilvēku grupas ietvaros, jo 15 skolēnus nav iespējams sadalīt tieši pa 2. Katram skolēnu pārim un vienai 3 skolēnu grupai pedagogs iedeva 6 jautājumus apspriedei. Sakarā ar to, ka skolēni tuvojās temata 'Lietvārds' noslēgumam jautājumi bija šādi: Kas ir Lietvārds? Uz kādu jautājumu atbild Lietvārds? Kas ir Lietvārda pamatforma? Kāpēc ir svarīgi zināt, kas ir Lietvārds? Kādas var būt Lietvārda dzimtes? Un 6.jautājumu skolotājs izvirzīja: kā, jūsuprāt, labāk iemācīt skolēniem, kas ir Lietvārds? Pedagogs jautājumus domāja pats, ņemot vērā stundās apgūto. Viens skolēns bija tas, kurš uzdod jautājumus, otrs bija, tas kurš atbild un pēctam otrādi- mainīja lomas. Šie jautājumi palīdzēja skolēniem atkārtot gan zināšanas, gan arī argumentēti paust savu viedokli, ieklausīties savā pāriniekā, apspriest svarīgus jautājumus, lai mācītos. Darbības procesā bija vērojami pozitīvi brīži: Jete un Emīls strādāja pāri un bija aktīvi jautājumu diskutētāji, bija skaļi, viņus labi varēja dzirdēt. Varēja manīt, ka izvirzītie jautājumi diskusijai ir izvēlēti pareizi, jo nevienam skolēnu pārim nebija par tiem jautājumu, toties bija manāms, ka uz jautājumiem

uzreiz atbildēt nevar, ir nedaudz jāapdomājās, tas nozīmē, ka diskusija ietver arī skolēnu domāšanu. Svarīgi bija, ka šāda diskusija ļāva skolēniem arī labot citu kļūdas un labot, kā ir pareizi. Diskusija bija vērtīga un atbilstoša, jo skolēniem ir iespēja veicināt sadarbības prasmes, valodas prasmes, paust savu viedokli, uz klausīt sava pārinieka viedokli. Skolēniem aktīvākas diskusijas bija tieši par 4. jautājumu un izskanēja šādas atbildes: lai mācētu pareizi runāt, lai varētu pareizi pateikt lietvārdu, lai būtu vieglāk uzrakstīt pārbaudes darbu, lietvārdu daudz lieto. Uz pirmo jautājumu skolēni pārliecināti domāja savas atbildes, varēja manīt, ka skolēnu pāru darbā parādās sadarbība- skolēns: skolēns. Diskusija bija vērtīga, skolēni centās būt atvērti. Diskusijas jautājumi skolēniem aizņēma 30 min no mācību stundas. Skolēni diskusijas atbildes nepierakstīja, bet izteica tikai mutiski.

3. uzdevums. 'Prāta vētra'-ideju ģenerēšana. Piedāvāt skolēniem grupās, radīt idejas par to, kas ir prieks, savas idejas rakstot piezīmju burtnīcā vai kladē, vai mutiski paust savu viedokli par to.

Analīze. Skolēni darbu veica 2 grupās, vienā grupā bija 7 skolēni, bet otrā 8 skolēni. Skolēni grupās šoreiz sadalījās paši. Skolēniem bija uzdevums: radīt idejas, savus piemērus par to, kas ir prieks. Uzdevums tika izmantots no latviešu valodas mācību programmas mācību programmas. Šis uzdevums tika izmantots temata 'Prieks par to, kas ir tepat' temata sākumā. Pedagoģ skolēniem piedāvāja uzdevumu: idejas pierakstīt vai mutiski skaidrot. Vienisprātis skolēnu atbilde bija: kad nevēlās rakstīt, jo tas aizņems laiku, bet izstāstīs to mutiski, kas arī tika akceptēts, jo svarīgi ir attīstīt savas runāšanas prasmes, bet piemēram, Dāvis vēlējās idejas pierakstīt. Šis bija interesants uzdevums: skolēnu idejas izskanēja dažādas, piemēram: prieks ir, kad es atnāku uz skolu, prieks ir mana mamma, prieks esot dāvana Ziemassvētkos. Anetei bija piemērs par savu mazo māsu: viņa centīgi stāstīja savas grupas biedriem par saviem prieka brīžiem, uzsverot, ka meitenes prieks ir rotaļas ar māsu. Skolēni darbu veica 40 minūtes. Paši skolēni minēja, ka viņi jau iepriekš ir dzirdējuši vārdu prieks. Varēja manīt, ka skolēni savās atbildēs vārdus, kurus ikdienā mazāk lieto. Skolēni izteica viedokļus un viens otram minēja, ka prieks var būt kāda jauna lieta vai priekšmets, bija vērojams, ka Stefāns savā grupā centās runāt ļoti daudz, viņa atbildes par prieku bija dažādas. Varēja manīt, ka šī metode spilgti iezīmē sadarbību: izskanēja frāzes: *lūdzu, es tagad runāšu, es vēlos teikt*. Skolēniem ir iespēja pilnveidoties viens no otra, uzzināt jaunas lietas, savā starpā komunicēt, pilnveidot valodas prasmes. Pēc darba veikšanas pedagoģ aicināja abas skolēnu grupas dalīties ar savām domām un idejās, kas ir prieks. Skolēniem bija interesanti klausīties savos klasesbiedros, tas bija pozitīvs brīdis, kad katrs skolēns no klases bija iesaistīts grupas darbā.

4.uzdevums. Literārā teksta analīze. Piedāvāt skolēniem lasīt un analizēt pasaku, tajā notiekošos notikumus un ļaut skolēniem atbildēt uz jautājumiem par pasakas teksta saturu. **Sasniedzamais rezultāts:** grupās lasa un analizē pasaku, sniedz atbildes uz jautājumiem. **Mērķis:** iepazīstināt skolēnus ar pasakas saturu, prast atbildēt uz jautājumiem, ļaut runāt katram grupas dalībniekam.

Analīze. Skolēni, strādājot 5 grupās, katrā 3 skolēni, lasīja un analizēja pasaku "Pirmsziemassvētku laiks"(sk. 3. pielikumu), atbildot uz jautājumiem. Pasaka tika izvēlēta no mācību grāmatas: Latviešu valoda 3. klasei, 152. lpp, kuras autore ir Zenta Anspoka. Šāda pasaka tika izvēlēta tāpēc, kad tuvojās Ziemassvētku laiks un kā zināms, tas skolēniem ļoti patīk un viņi to vienmēr gaida. Skolēni tekstu lasīja pa rindkopām, tādējādi pasakas lasīšanā iesaistot visus grupas dalībniekus. Pēc pasakas lasīšanas skolēniem bija jāatbild uz jautājumiem, atbildēt ļaujot katram grupas skolēnam:

1. Kāpēc pasakai tāds virsraksts?
2. Pārskati pasaku un saskaiti, cik rindkopu ir pasakā!
3. Lasi klusām katru rindkopu un uzraksti vienā teikumā, kāds notikums risinās katrā rindkopā?
4. Kāds ir tavš pirmsziemassvētku laiks, pastāsti grupas biedriem!

Darbības procesā bija vērojams, ka grupas ir aktīvas. Skolēni savā starpā runāja, ka uzdevumu izpildīs tad, kad visi būs iesaistījušies. Bija vērojama palīdzība, kad skolēni viens otram palīdzēja izlasīt vārdus, kuri šķita grūtāki. Bija vērojama sadarbība, skolēni prata sadalīt rindkopas, kuru kurš lasīs. Skolēni savā starpā vienojās, ka viens lasīs pasaku, viens nolasīs visus jautājumus un katrs atbildēs ar savu atbildi uz katru jautājumu. Veidojot atbildes uz 1. jautājumu, skolēniem bija vērojams, ka skolēni cenšās paust savas idejas: Elizabete savas grupas biedriem izteica domu, ka virsraksts ir tāds, tāpēc, ka, lai skolēni zinātu kā iepriecināt savu ģimeni. Dāvis aktīvi iesaistījās un bija zinātkārs. Jete un Ērika izteica vēlmi vēlreiz izlasīt pasaku. Kārlis bija aktīvs un varēja manīt, ka viņam ļoti patīk lasīt pasakas. Bija prieks redzēt skolēnu sejas smaidīgas, jo pierādījās tas, ka literārs teksts skolēniem jāļauj analizēt tāds, kas ir aktuāls uz pašreizējo laiku, šinī gadījumā tas bija par Ziemassvētkiem, jo bija novembra beigas un skolēni ar skolotāju jau lēnām sāka gatavoties šiem svētkiem. Pēc darba veikšanas katra grupa un tajā esošie skolēni stāstīja savas atbildes citām grupām.

5. uzdevums. Stāstu sacerēšana. Skolēnu darbam grupās piedāvāt veidot pašiem savu stāstu ar jau nosauktiem stāstu nosaukumiem.

Analīze. Lai veiktu uzdevumu, skolēni grupās dalījās paši, bez skolotājas atbalsta. Skolēni strādāja 3 grupās, katrā bija 5 skolēni. Katras grupas viens skolēns izlozēja savu stāsta nosaukumu savai grupai: *Dāvana Latvijai, Lapsa un Ezis* un *Pelēna piedzīvojumi*. Katrai grupai bija cits stāsta nosaukums. Nosaukums *Dāvana Latvijai* bija tāpēc, ka šie klases skolēni iepriekš piedalījās skolas konkursā, kur bija jāuzraksta, kādas būtu viņu dāvanas, ko viņi uzdāvinātu Latvijai, un tika izlemts, ka viņi par to varētu sacerēt nelielu stāstu. Nosaukums *Lapsa un ezis* tika izvēlēts no latviešu valodas grāmatas 'ZĪLE' Latviešu valoda 3.klasei, kas bija ierakstīts grāmatas lappuses sānos. (Andersone, Ptičkina, Ērgle, 2001). Savukārt nosaukums *Pelēna piedzīvojumi* tika izvēlēts, jo iepriekšējā stundā skolotāja bija lasījusi autores Dzidras - Rinkules dzejoli *Mazā pelēna piedzīvojumi* un ņemot to vērā, tika skolēniem piedāvāts šāds stāsta nosaukums. Skolēni savus stāstus veidoja uz lielām baltām lapām, skolēni bija radoši un sava darba veikšanai izvēlējās gan zīmuļus, flomasterus, marķierus un krāsainās pildspalvas. Kad skolēnu grupas bija izvēlējušies darba piederumus, sāka radoši darboties. Grupa, kuras stāsta nosaukums bija *Lapsa un ezis*, skaļi domāja teikumus, tos rakstīja. Viņu darba procesā varēja sajūst pozitīvus brīžus: Elizabete aizrautīgi piedāvāja citiem izdomāt vārdu lapsai un ezim, minēja savus variantus, bija vērojamas pozitīvas emocijas. Aktīvi darbojoties varēja jau pamanīt, ka starp skolēniem ir aktivitāte. Jete bija ļoti aktīva un šoreiz bija ļoti apmierināta ar savas grupas biedriem. Skolēni savās grupās mēģināja lemt par to, kāds notikums varētu risināties viņu stāstā, kādas būs darbības. Emīls aktīvi iesaistījās procesā un izteica savu viedokli, par to, ka varētu uzzīmēt stāsta varoņus. Skolēniem nebija pateikts, cik teikumu jābūt stāstā, tāpēc katra skolēnu grupa uzrakstīja stāstu ar savādāku teikumu skaitu. 2 skolēnu grupas darbu pabeidza 40 minūtēs, savukārt, 3. skolēnu grupa savu darbu pildīja arī 5 minūtes starpbrīdī. Pamanīju, ka šajā darbā aktīvi iesaistās arī Anna, Annija, Anete un Stefans, kuriem sākuma novērošanā pie aktivitātes darba procesā bija zems līmenis.

Pēc praktiskā darba veikšanas tika uzdots jautājums katrai skolēnu grupai: *kā jūs sevi novērtētu?* Skolēni bija gandarīti par savu paveikto darbu grupās un piebilda, ka šādus līdzīgus darbus jau ir veikuši, tāpēc varbūt skolēni nebija pārāk pārsteigti par to, kas viņiem jādara. Skolēnu izveidotie stāsti ir dažādi un ļoti interesanti (sk. 2. pielikumu). Skolēnu izveidotie stāsti tika izvietoti klases telpā.

Pēc skolēnu praktiskā darba var secināt, ka:

- ir svarīga katra skolēna iesaiste grupas darba procesā. Grupu vai pāru darbs būs sekmīgs tad, kad tiks iesaistīts katrs skolēns un katram tiks piešķirta kāda loma, kas liek sasniegt kopīgu mērķi.

- latviešu valodas stundas tematus un tajos nepieciešamās zināšanas skolēni var apgūt ar dažādām metodēm un tas pilnveidos skolēnu sadarbības prasmes.
- didaktiskā spēle, diskusija, 'Prāta vētra', literārā teksta analīze un stāsta sacerēšana ir viens no veidiem kā iespējams pilnveidot sadarbības prasmes latviešu valodas stundās.

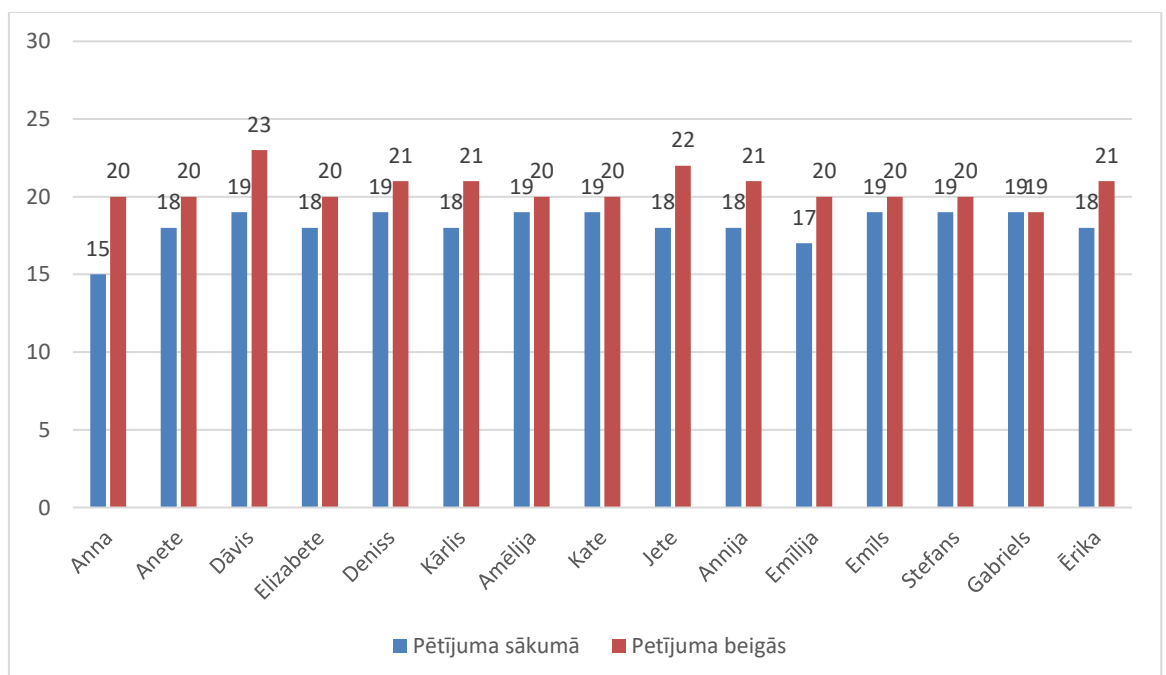
2.5. Atkārtotas novērošanas rezultātu apkopojums un analīze

Lai novērtētu skolēnu sadarbības prasmju attīstības līmeni, pētījuma beigās, pēc dažādu uzdevumu un metožu, kas sekmē sadarbības prasmes, izmantošanas, tika veikts atkārtots skolēnu novērojums. (sk. 3. tabulu).

3.tabula. Atkārtotā novērošana

Kritēriji	Cienpilna savstarpējā komunikācija		Aktivitāte		Attieksme pret darbu grupās vai pāros		Lēmumu pieņemšana un viedokļa pamatošana		Palīdzības pieņemšana un sniegšana		
Rādītāji	Skolēns sadarbības procesā ievēro cieņu pret citiem	Izmanto pieklājības frāzes ‘ Lūdzu, es tagad runāšu’ vai ‘ Paldies’	Aktīvi piedalās darba procesā: pieraksta, atzīmē, veic papildinājumus un secinājumus	Aktīvi piedalās grupas vai pāru darba prezentācijā	Skolēns atbildīgi un cienpilni veic savu uzticēto uzdevumu grupā	Skolēni sadarbojas ar jebkuru skolēnu no klases	Spēj pieņemt vienotu lēmumu	Argumentēti pamato savu viedokli	Skolēns ir atsaucīgs un palīdz viens otram	Lūd palīdzību, ja nepieciešams	Kopējais punktu skaits
Vārds											
Anna	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Anete	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Dāvis	2	2	3	2	2	2	2	2	3	3	23
Elizabete	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Deniss	2	3	2	2	2	2	2	2	2	2	21
Kārlis	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	21
Amēlija	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20

Kate	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Jete	2	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2	22
Annija	2	2	2	2	3	2	2	2	2	2	2	21
Emīlija	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Emīls	2	2	3	2	2	2	2	2	2	2	1	20
Stefans	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	20
Gabriels	2	2	2	2	2	2	2	1	2	2	2	19
Ērika	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	21

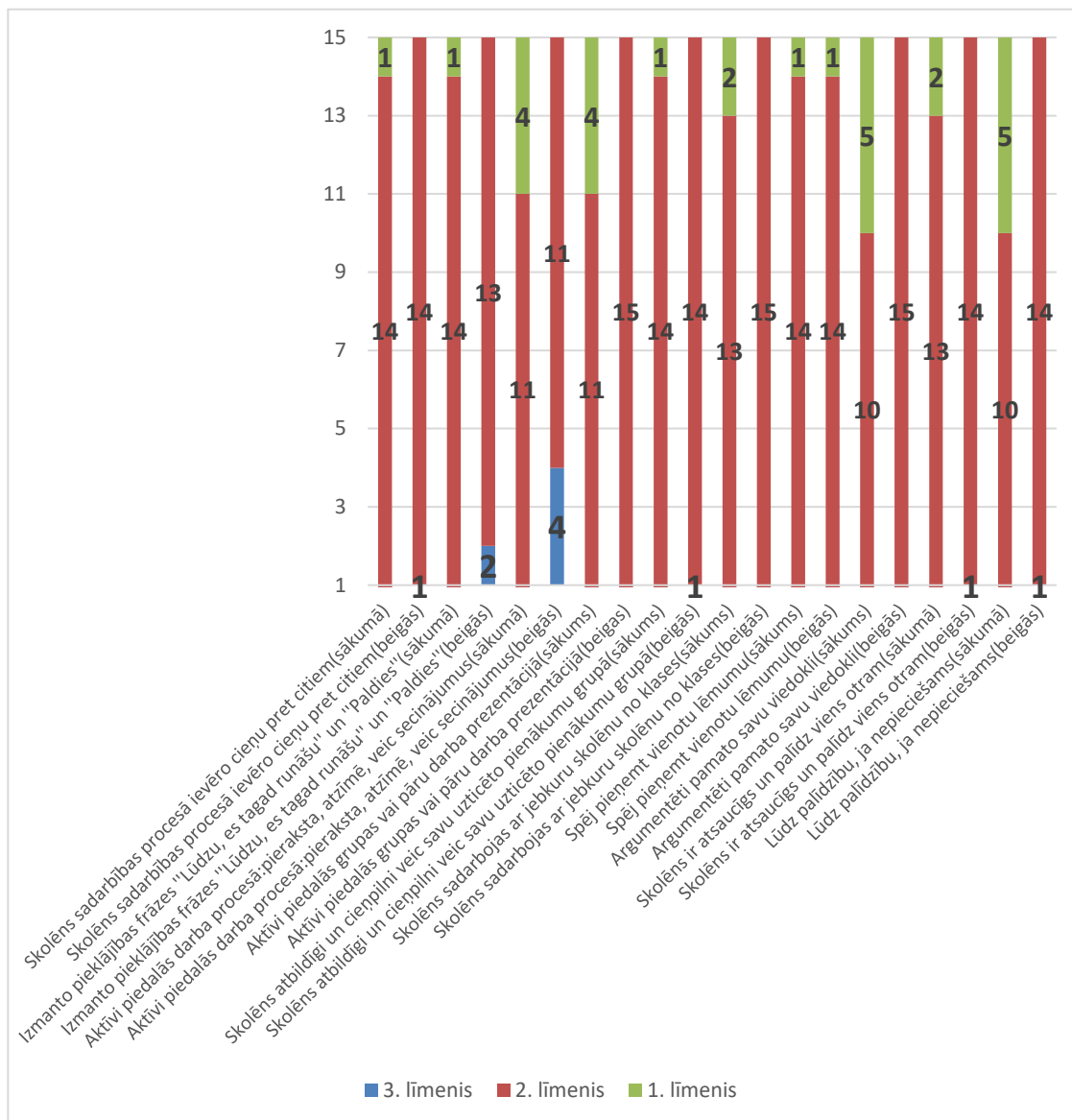

16.attēls.Sadarbības prasmju kopējie rezultāti

Apkopojot iegūtos rezultātus, var secināt, ka Annai, Anetei, Dāvim, Elizabetei, Denisam, Kārlim, Amēlijai, Katei, Jetei, Annijai, Emīlijai, Emīlam, Stefanam un Ērikai ir izdevies uzlabot sadarbības prasmes - īstenojot uzdevumus un pielietojot dažādas metodes, uzlabot sadarbības prasmju attīstības rādītājus, visu šo skolēnu sadarbības prasmju attīstība pēc

praktiskā darba atbilst jau 3. līmenim, pilnvērtīgi neatbilst, bet pēc punktu kopējā skaita jau ir sasniegts 3. līmenis. Dāvja kopējais punktu skaits ir 23, kas ir ļoti labi un augstākais klasē. Savukārt Gabriela sadarbības prasmju attīstība atbilst nemainīgi 2. līmenim. Katram skolēnam ir savs atšķirīgs temps, kādā viņš apgūst jaunas prasmes. Katram bērnam ir prasmes, kuras padodas vairāk, kuras mazāk, bet ir nepieciešams virzīt katru skolēnu uz rezultāta sasniegšanu. Gabriela situācijā, grupas darbos vajadzētu mācīties spēt pieņemt vienotu lēmumu, respektīvi, ieklausīties arī citu grupas biedru lēmumos un viedokļos. Gabriels nespēj pieņemt vienotu lēmumu, jo vēlās panākt savu.

Salīdzinot rādītājus pētījuma sākumā un beigās, var secināt, ka skolēnu sadarbības prasmes ir uzlabojušās (sk. 16. attēlu). Apskatot kritēriju *cieņpilna savstarpējā komunikācija* un analizējot rādītāju – *skolēns sadarbības procesā ievēro cieņu pret citiem*, ja pētījuma sākumā 1 skolēns atradās 1. līmenī, tad pētījuma beigās šo prasmi bija apguvuši jau visi skolēni un neviens neatradās zemā līmenī. Rādītājā *izmanto pieklājības frāzes 'Lūdzu, es tagad runāšu' un 'Paldies'* 1 skolēns neizmantoja vispār pieklājības frāzes, taču pētījuma beigās viņš uzrādīja jau 2. līmeni. Augstu līmeni uzrādīja 2 skolēni. Rādītājā- *aktīvi piedalās darba procesā: pieraksta, atzīmē, veic papildinājumus un secinājumus* pētījuma sākumā 1. līmenī bija 4 skolēni, pētījuma beigās 1. līmenī vairs nebija neviens. Rādītājā- *aktīvi piedalās grupas vai pāru darba prezentācijā*, zemā līmenī atradās 4 skolēni, taču pētījuma beigās viņi prasmes uzlaboja un atradās 2. līmenī. Rādītājā- *skolēns atbildīgi un cieņpilni veic savu uzticēto uzdevumu grupā*, pētījuma sākumā zemā līmenī bija 1 skolēns, taču pētījuma beigās bija jau 2. līmenī, viens skolēns (Annija) pacēlās 3. līmenī, jo šo prasmi uzlaboja, pārējie skolēni palika nemainīgi 2. līmenī, kas arī ir ļoti labi. Rādītājā- *skolēns sadarbojas ar jebkuru skolēnu no klases*, lielākā daļa skolēnu palika nemainīgi 2. līmenī, savukārt Anna un Kate paaugstināja savas prasmes sadarboties ar jebkuru skolēnu no klases un atradās jau 2. līmenī. Rādītājā- *spēj pieņemt vienotu lēmumu*, pētījuma sākumā 2. līmenī bija 14 skolēni, zemā līmenī viens skolēns Gabriels, kuram beigās neizdevās paaugstināt šo līmeni. Rādītājā- *argumentēti pamato viedokli*, rezultāti uzlabojās, nevienam skolēnam nav vairs zems līmenis. Rādītājā- *skolēns ir atsaucīgs un palīdz viens otram*, ir notikušas izmaiņas, viens skolēns ir sasniedzis augstu līmeni- 3. Rādītājā- *lūdz palīdzību, ja nepieciešams*, ir notikušas izmaiņas, Dāvis ir sasniedzis 3. līmeni un Amēlija, Annija, Emīlija ir sasniegušas 2. līmeni.

17. attēls. Sadarbības prasmju attīstības rādītāju analīze sākumā un beigās

Salīdzinot datus pētījuma sākumā un beigās var secināt, ka uzdevumi, kuri jāveic grupās vai pāros sekmē skolēnu sadarbības prasmes. No iegūtajiem rezultātiem var secināt, ka visi skolēni nav vienādi, tiem ir nepieciešama individuāla pieeja. Katram skolēnam ir savs darba temps, kādā viņš apgūst jaunas zināšanas, prasmes un iemaņas un tas ir jāņem vērā pedagogiem, kuri strādā ar šiem skolēniem. Tāpēc visu šo kritēriju uzlabošanās visiem skolēniem vienlaikus nevar panākt uzreiz, bet ilgākā laika periodā. Pedagogiem arī turpmāk jāstrādā pie tā, lai tiktu pilnveidotas skolēnu sadarbības prasmes. Vēlams, lai metodes un paņēmieni, ko skolotājs izmanto sadarbības veicināšanai, būtu daudzveidīgas, skolēnu vecumam un interesēm atbilstošas. Būtiski ir arī tas vai skolēni ārpus mācību stundām sadarbojas un komunicē savā starpā.

Secinājumi

Apkopojot analizēto literatūru un veicot empīrisko pētījumu, var secināt, ka:

1. Sadarbība ir process, kas ir neatņemama mācību procesa sastāvdaļa, skolēni sadarbības procesā apzinās, ka viņa atbildība ir daļa no veiktā uzdevuma procesa un gala rezultāta.
2. Sadarbības process un tā laikā veiktās darbības veicina skolēnu prasmes: spriešanā, domāšanā, patstāvībā un arī radošā domāšanā.
3. Skolēns deviņos gados ir pašā skolas vecuma sākumā, tam ir raksturīgs un būtisks ciešs kontakts ar klasesbiedriem un citiem sava vecuma vienaudžiem, lai būtu veiksmīgs sarunu biedrs un pilnveidotu arī savas valodas prasmes.
4. Mācību darba organizācijas formu un metožu izmantošana mācību procesā atvieglo pedagoģu darbu un veicina skolēnu savstarpējās sadarbības uzlabošanu.
5. Pedagoģi, kurš izmanto daudzveidīgas mācību darba organizācijas formas un metodes, mērķtiecīgi veicina un nodrošina visu skolēnu iesaisti mācību stundas procesā.
6. Latviešu valodas stundas ir valodas prasmju, veiksmīgas komunikācijas un sadarbības veicinātājas.
7. Pedagoģu pieredze par sadarbības prasmju pilnveides iespējam latviešu valodas stundās ir daudzveidīga, pedagoģi ir pamanījuši, kādas prasmes ir sadarbības procesa pamatā un ir zinoši un pieredzējuši par metodēm, kas pilnveido sadarbības prasmes latviešu valodas stundās.
8. Lai sekmētu 3. klases skolēnu sadarbības prasmes ir svarīgi: izvēlēties metodes, kas ir skolēnu interesēm un vecumam atbilstošas, ļaut skolēniem savā starpā spriest, vienoties, pierakstīt, atzīmēt, kļūdīties, prezentēt savas grupas veikumu un reflektēt par to, iesaistot visus grupā esošos skolēnus.
9. Sadarbības prasmes 3. klases skolēnu latviešu valodas stundās ir iespējams pilnveidot, izmantojot: didaktisko spēli, diskusiju metodi, 'Prāta vētru', literārā teksta analīzi un stāstu sacerēšanu. Apstiprinājās, ka ar dažādo metožu pielietošanu latviešu valodas apguves mācību procesā, ilgstošu darbu, skolēnu pāru un grupu darbu, un pedagoģa pacietību var sekmēt skolēnu sadarbības prasmes.

Bakalaura darba mērķis ir sasniegts, uzdevumi realizēti un hipotēze apstiprinājusies.

Priekšlikumi

3.klases skolēnu sadarbības prasmju sekmēšanai latviešu valodas stundās

1. Ļoti nozīmīgi ir pamanīt skolēnu savstarpējo sadarbību, komunikāciju un attieksmi pret darbiem grupās vai pāros mācību procesā.
2. Pedagogiem izprast un veidot sapratni, ka sadarbība ir viena no svarīgākajām caurviju prasmēm kompetenču pieejas mācību saturā.
3. Veidot latviešu valodas mācību stundas tā, iekļaujot tajās dažādas darba formas un metodes, kas sevī iekļauj skolēnu darbus pāros un grupās.
4. Ļaut skolēniem sadalīt lomas kopīga darba veikšanai.
5. Skolēnu sadarbības procesā pamanīt katru skolēnu, ļaut katram skolēnam izteikties, pamatot, veidot kopīgu galarezultātu.
6. Ļaut pašiem skolēniem izvēlēties darba metodes kopīga uzdevuma veikšanai grupās vai pāros.
7. Ļaut skolēniem sadalīties grupās vai pāros gan pēc savām vēlmēm, gan pēc pedagoga sadalījuma vai novērtējot savu klasesbiedru stiprās un vājās puses.

Literatūras un avotu saraksts

1. Andrejeva, A., Birzgale, E., Jaks, A., Kaurusa, S., Krastiņa, L., Laiveniece, D., Pošeiko, S., Stikute, E., Teilāne, I., Vaivode, V., Vīduša, I., Zariņa, S. (2020). *Mācību priekšmeta programmas paraugs latviešu valodā 1.-9.klasei*. Pieejams: [file:///C:/Users/miles/AppData/Local/Temp/ea65bf2e-ee01-4e73-984c-d60e08b9bfc8_latviesu-valoda-1-9-klasei%20\(1\).zip.fc8/latviesu-valoda-1-9-klasei/1-latviesu-valoda-1-9-klasei.pdf](file:///C:/Users/miles/AppData/Local/Temp/ea65bf2e-ee01-4e73-984c-d60e08b9bfc8_latviesu-valoda-1-9-klasei%20(1).zip.fc8/latviesu-valoda-1-9-klasei/1-latviesu-valoda-1-9-klasei.pdf)
2. Albrehta, Dz. (2001). *Didaktika*. Rīga: izdevniecība Raka.
3. Andersone, G., Ptičkina Ā., Ērgle, D. (2001). *ZĪLE. Grāmata lasīšanai un domāšanai. I daļa*. Rīga: izdevniecība Zvaigzne ABC
4. Anspoka, Z. (2008). *Latviešu valodas didaktika 1-4.klasei*. Rīga: izdevniecība Raka.
5. Anspoka, Z. (2015). *Latviešu valoda 3.klasei*. Lielvārde: izdevniecība Lielvārds.
6. Asafareja, A. (2001). *Ekskursija- mācību forma*. Rīga: izdevniecība Raka
7. Ābelniece, I., Zommere L. Valsts izglītības un saturs centra (2008.) *Informatīvs materiāls par bērnu attīstību*.
Pieejams: https://registri.visc.gov.lv/specizglitiba/dokumenti/metmat/inf_mat_vecakiem.pdf
8. Baltušīte, R. (2006.) *Skolotāja loma mācīšanās motivācijā*. Rīga: izdevniecība Raka.
9. Bethere, D. (2013.) *Pārejas posms pirmsskola-pamatskola*. Rīga: izdevniecība Raka.
10. Beļickis, J., Blūma D., Koķe T., Markus D., Skujiņa V., Šalme A. (2000.) *Pedagoģisko terminu vārdnīca*. Rīga: izdevniecība Zvaigzne ABC
11. Csoti, M. (2001). *Social Awareness skills for children*.
12. Dishon, Dee., Pat Wilson. (2000.) *A Guide book for cooperative learning*.
13. Druviete, I., Martena, S., Buta, I., Pazuhina, N., Ratniece, D., Rutka, L., Spolīte, E., Vinokurova, T., Pelcmane, I. (2022). *Metodisks līdzeklis "Portfolio mācību jomu saturs un latviešu valodas integrētai apguvei"* Pieejams: https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/02/LVA_A4_rokasgraamata_PORTFOLIO_2202.pdf

14. Geidžs, N.L., Berliners, D.C. (1998). *Pedagoģiskā psiholoģija*. Rīga: izdevniecība ZVAIGZNE ABC
15. Grigule, L., Dango, M., Ugaine, L., Rāta, A. Atbalsta materiāls skolotājiem. *Saskarsme, daudzveidība un tolerance*. (2012). Pieejams: <https://www.iac.edu.lv/assets/Publications/IAC-Atbalsta-materials-skolotajiem-GATAVS.pdf>
16. Grīnfelds, A. (1998). *Mācīsimies sadarbojoties*. Rīga: apgāds Mācību grāmata
17. George M. Jacobs., Willy.A.Renandya. (2019). Cooperative learning in language Education.
18. Johnson, David W.; Johnson, Roger T. (2014). *Cooperation learning in 21 century*, 841-851
19. Jonāne, L. (2011). Latvijas Universitātes realizētais projekts "Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārizglītojošo mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana". Diskusija kā mācību metode. Rīga: Latvijas Universitāte. Pieejams: profizgl.lv
20. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Mācību līdzeklis.
21. Kāposta, I. (1993). Disertācija. *Didaktiskā spēle kā skolēnu mācību motivācijas veidotājs faktors*. (Latvijas Universitāte, Rīga, Latvija).
22. Kristapsone, S. (2008). *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. Rīga: SIA "Biznesa augstskola"
23. Margeviča-Grinberga, I., Šūmane, I. (2020). *Skolotāja profesionālā darbība*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
24. Miltuze, A., Sebre S. (2022.) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: izdevniecība Zvaigzne ABC
25. Lazdiņa, S., Kļava, G., Vaivade, V., Poseiko, S., Grivins, M. (2020.) Latviešu valodas aģentūra *Diskusija kā mācību metode*. Pieejams: https://valoda.lv/wp-content/uploads/2020/07/06_LVA_STUNDA_Diskusija_A4_WEB.pdf
26. Nīmante, D. (2018.) *Sadarbības veicināšana klasē*. Latvijas Universitātes raksti. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds 207.-218.lpp.
27. Omārova, S. (1996.) *Cilvēks dzīvo grupā*. Rīga: izdevniecība Kamene
28. Plaude, I. (2004.) *Kooperatīvā mācīšanās metodika*. Rīga: izdevniecība Raka
29. Pļaveniece, M., Skuškovnika, D. (2002.) *Sociālā psiholoģija pedagogiem*. Rīga: izdevniecība Raka

30. Puškarevs, I.(2001.) *Attīstības psiholoģija*. Rīga:izdevniecība Raka
31. Reņģe, V.(1999.) *Psiholoģija.Personības psiholoģiskās teorijas*.Rīga:izdevniecība Zvaigzne ABC
32. Gillies,R., Ashman,A.(2003).*Cooperative learning*.London:Taylor&Francis group
33. Svence, G.(1999). *Attīstības psiholoģija*. Rīga:izdevniecība Zvaigzne ABC
34. Špona,A.(2001). *Audzināšanas teorija un prakse*. Rīga:izdevniecība Raka
35. Vedins,I.(2011).*Mācīšanās māksla*.Izdevniecība:Avots
36. Zelmenis, V.(2000.) *Pedagoģijas pamati*. Rīga:izdevniecība Raka
37. Žukovs, L.(1997). *Ievads pedagoģijā*. Rīga:izdevniecība Raka
38. Izglītības kvalitātes vērtēšanā izmantojamie jēdzieni. Pieejams:
<https://www.ikvd.gov.lv/lv/media/984/download?attachment>
39. StartDesign.(2022.) Prāta vētra kā mācību metode Pieejams:
<https://www.startdesign.lv/metode-prata-vetra-un-tas-variācijas>
40. Projekts kompetenču pieeja mācību saturā “Skola2030”.Caurviju prasmes.
Pieejams:<https://www.skola2030.lv/lv/macibu-saturs/merki-skolenam/caurviju-prasmes>

Pielikumi

1.pielikums. *Anketa pedagogiem.*

Cienījamie, sākumskolas pedagogi!

Es esmu bakalaura studiju programmas ‘Sākumizglītības skolotājs’ 5. kursa studente, kura raksta bakalaura darbu par tematu: Sadarbības prasmju pilnveide latviešu valodas stundās 3.klasē. Anketēšanas mērķis ir izziņāt sadarbības pilnveides iespējas latviešu valodas stundās. Jūsu veltītais laiks anketas aizpildīšanai palīdzēs izstrādāt pētījumu. Anketas aizpildīšana prasīs no 5 - 10 minūtēm. Paldies par atsaucību!

1.Kāds ir Jūsu pedagoģiskais stāžs, strādājot sākumskolā?

- 1-3 gadiem
- 3-10 gadiem
- Vairāk nekā 10 gadi

2.Kā skolēni labprāt strādā latviešu valodas mācību stundās?

- Individuāli
- Pāros
- Grupās

3.Cik bieži izmantojiet latviešu valodas mācību stundās grupu darbus?

- Bieži
- Reti
- Nekad

4.Skolēniem darbs grupās sagādā problēmas.

- Piekrītu
- Daļēji piekrītu
- Nepiekrītu

5.Skolēni grupu darbos aktīvi diskutē un palīdz viens otram.

- Piekrītu
- Daļēji piekrītu
- Nepiekrītu

6.Skolēnu darbs grupās vai pāros veicina labāku temata apguvi.

- Piekrītu
- Daļēji piekrītu
- Nepiekrītu

7.Skolēnu darbs grupās veicina valodas prasmes.

- Piekrītu
- Daļēji piekrītu
- Nepiekrītu

8.Skolēnu darbs grupās veicina prasmi analizēt un pieņemt lēmumus.

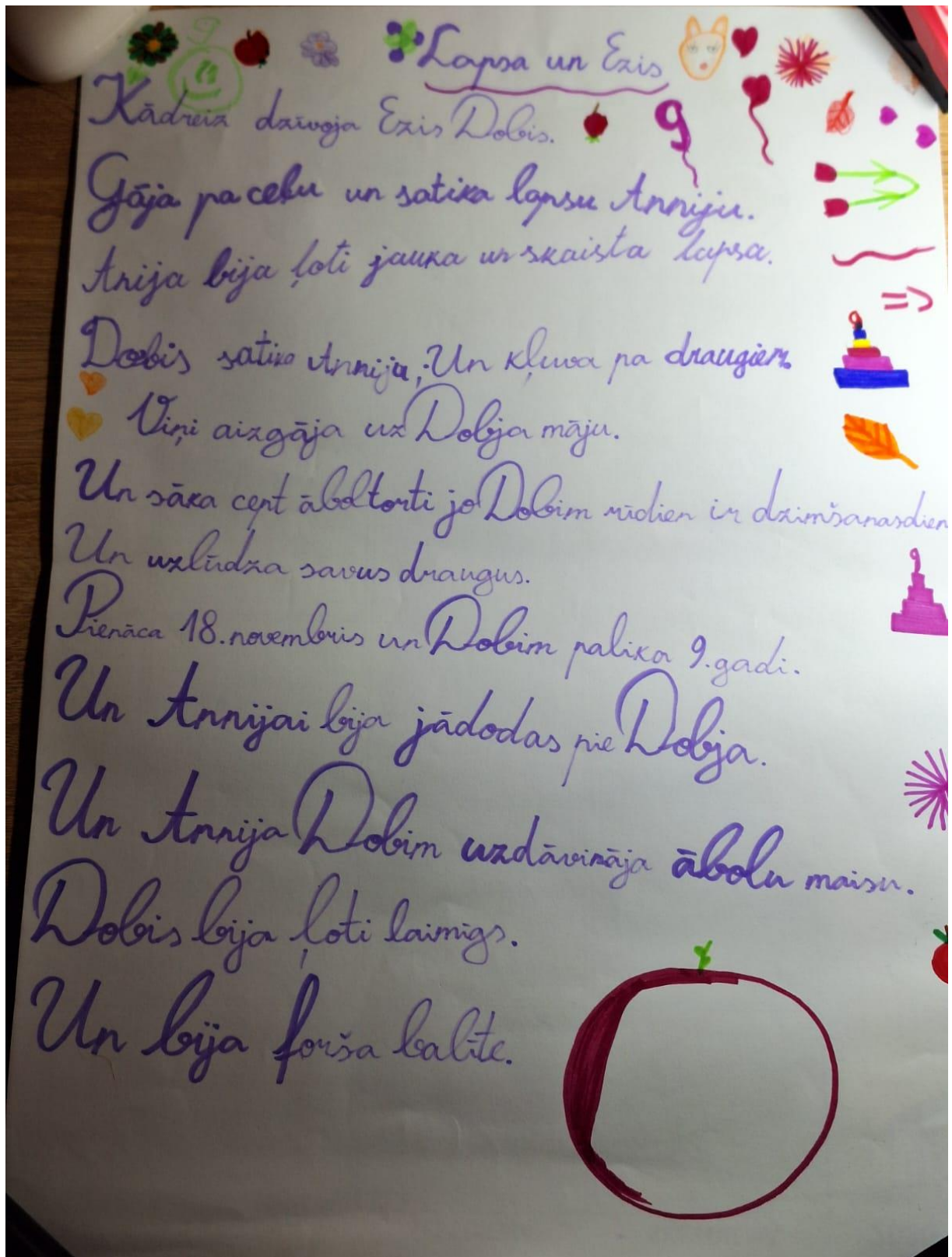
- Piekrītu
- Nepiekrītu
- Daļēji piekrītu

9.Izmantojot metodes: ‘prāta vētra’, diskusija, stāstu sacerēšana, didaktiskā spēle, literāro teksta analīze veicinās skolēnu sadarbības prasmes latviešu valodas stundās.

- Piekrītu
- Nepiekrītu
- Daļēji piekrītu

10.Kādas darba organizācijas formas un metodes izmantojiet latviešu valodas mācību stundās sadarbības prasmju pilnveidei?

---

2. grupas izveidotais stāsts

PELĒNA PIEDZĪVOJUMI

Reiz dzīvoja pelēns, Gudrinieks. Viņa vecāki izdomāja laist viņu uz skolu.

Viņa pirma skolas diena bija ļoti laba. PELEĒNAM iedeva daudz pupas!

Gudriniekam gribējās iet uz skolu. Tad otrajā dienā viņš gāja uz skolu.

Pelēnam ļausmīgi patika skola. Un ka viņš atraca mājās viņš sāka stāstīt

saviem vecākiem par viņa dienu viņi aizskrēja uz īstānu maizīti, viņa vecāki.

Viņa vecāki sauca Kaurisān līgā, Viņš gāja uz skolu, un tad uz ekskursiju. Gudrinieks netisām ierēja mēti un pasūda un tēmer citi aizbrauca un viņš skatījās uz māju. Viņš mājās veirēja savu dzimšanas dienas! ♥

Kitija, Saiva, Daniels, Denis, Selde.

DĀVANA LATVI 30.3

Tad vis sākas šādi. *Anna gāja uz veikalu un pērkot
 nedrīkstēja iedomāties šādi. Anna nopirka baltu līniju un sīmuli un Anna
 gāja māsītes un gēnu sēdēt. Un tad viņa ustraucās par zīmējumu ko viņa
 zīmēs. Tad tad viņa ustraucās Latvijas ģerbonim un sēdēt un sēdēt.*
 Un teksts izklausījās šādi: Latvija tu esi labāka kad būs karš un tev ir stāvējis
 tu esi mana mīļākā valsts. Un mēs dāvējam valsts himnu un tas par di
 lya šādi. Dievs svētī Latviju mūs dārgo tēviņi ar svētī Latviju
 ar svētī jēl to! *Kur Latvija mēdas sēd, Kur Latvija dēli dēd, Laid mūs tur laim
 dēl mūs Latvija!* Un tad prezidents teica. Lai Latvijas
 brīvība. Un stāsts beidzās.

3.pielikums. *Pasaka 'Pirmsziemassvētku laiks'*

Pirmsziemassvētku laiks

Pa nakti rūķu zemē bija snidzis. Pūkaina, balta sniega sega klāja visu mežu. Rūķīši bija sajūsmā - nu viņi atkal varēja no kalna traukt ar ragaviņām, varēja slēpot un, protams, arī celt lielo sniegavīru, kas viņus visu ziemu iepriecinās.

Tad atnāca pirmsziemassvētku laiks. Rūķu ģimene uzposa visu māju un izrotāja katru kaktiņu. Pie durvīm tika piestiprināts egles zariņš, egļu čiekuri tika nokrāsoti zelta krāsā. Kūlenītis, izņēmuma kārtā, drīkstēja ar lielajām šķērēm no zelta papīra izgriezt mazas zvaigznītes.

Rūķu tētis no egļu zariem bija savijis Adventes vainagu un iespraudis tajās sarkanas sveces. Kad pienāca pirmā Adventes svētdiena, rūķu tētis svinīgi aizdedzināja pirmo svecīti. Nu Ziemassvētki vairs nebija tālu.

Nākamajās dienās rūķu māja kļuva arvien noslēpumaināka. Rūķu tētis stundām ilgi kavējās savā mazajā darbnīcā. Tur viņš zāģēja, klaudzināja ar āmuru un vīlēja. Neviens nedrīkstēja darbnīcā ielūkoties. Kad Kūlenītis vienreiz mēģināja, durvis tika no iekšpuses aizslēgtas. Taču rūķīšiem pašiem, gatavojot dāvanas, darba bija pilnas rokas.

Pirms pašiem Ziemassvētkiem sākās virtuves darbi. Vajadzēja taču izcept Ziemassvētku rozīnmaizi un piparkūkas. Par laimi, liels palīgs rūķu māmiņai bija Millija. «Kā viņa izaugusi, cik saprātīga kļuvusi!» rūķu māmiņa pie sevis nodomāja, kad Millija atkal viņu kādā darbā bija aizstājusi. Cik jauki, ja ir tādi bērni! Tīkama smarža pārņēma rūķu māju. Visur smaržoja kaut kā citādi: pēc grauzdētām mandelēm, pēc riekstiem vai pēc marcipāna. Zēni un pats rūķu tētis arvien biežāk nāca uz virtuvi, lai it kā tikai palūktos, kas tur notiek, bet, ārā ejot, mutēs skaidri liecināja, ka tika arī paņemts šis tas uz kārā zoba.

Ziemassvētku rītā rūķīši ar tēti atnesa no meža mazu eglīti. Uzmanīgi jo uzmanīgi tā tika izrakta ar visām saknēm, jo pēc Ziemassvētkiem tai vajadzēja būt atkal mežā. Beidzot bija pienācis Ziemassvētku vakars. Ziemassvētku eglīte bija uzposta, svecītes bija aizdegtas. Bērnu acis gaiši iemirdzējās, kad viņi ienāca viesistabā. Uz galda bija Ziemassvētku rozīnmaize un zem eglītes - glīti iesaiņotās dāvanas.

Taču, lai tiktu pie Ziemassvētku dāvanas un varētu to izsaiņot, rūķu mājā bija pieņemts, ka sev pašam jānovēl priecīgi Ziemassvētki un jānodzied kāda Ziemassvētku dziesma.

Jautājumi:

Kāpēc pasakai tāds virsraksts?

Pārskati pasaku un saskaiti, cik rindkopu ir pasakā!

Lasi klusām katru rindkopu un uzraksti vienā teikumā, kāds notikums risinās katrā rindkopā?

Kāds ir tavs pirmsziemassvētku laiks, pastāsti grupas biedriem!

GALVOJUMS

Es, Rīta Ozoliņa

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u.c.avoti norādīti literatūras u.c.avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām, u.c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Rīta Ozoliņa

Datums: 02.01.2024.